

NOVIM ČASOM NAPROTI ?

Kot smo že zadnjič poročali, neposredno pred izidom lista, na sicer ne kaj prikladnem mestu, ki nam je preostajal, so se koroški Slovenci odločili, naj bo njihov kandidat na deželnih volitvah prihodnje leto dr. Pavel Apovnik, podpredsednik Zveze slovenskih organizacij in vodja slovenskega kulturnega referata pri koroški deželni vladi za časa deželnega glavarja Sime. Vest je treba presojati v zvezi z dejstvom, ki smo ga komentirali v prvem uvodniku junijske številke, da je Zveza slovenskih organizacij, ki ji predseduje odvetnik dr. Franc Zwitter, odklonila predlog Narodnega sveta koroških Slovencev za samostojen, združeni slovenski nastop na deželnih volitvah.

Verjetno se marsikomu to dvojje ne bo zdelo zelo logično, nekaterim celo nenačelno. KLIC TRIGLAVA smatra predlog Kluba slovenskih občinskih odbornikov, naj bo kandidat dr. Apovnik, odličen, ker dokazuje zdrav političen realizem in nadstrankarsko, vsenarodno zavest, ko se rešujejo pomembna manjšinska vprašanja, ki zadevajo vse Slovence v Avstriji. Enako priznanje velja tudi dr. Apovniku, ki je sprejel predlog za kandidaturu kljub temu, da je politična organizacija, ki ji pripada, odklonila samostojen nastop; in seveda priznanje izrednemu občnemu zboru Narodnega sveta koroških Slovencev, ki se je s predlogom občinskih odbornikov soglasno strinjal in takoj izvolil delovni odbor Sveta, ki naj skupno s posebnim odborom Kluba in samim kandidatom vodi vse priprave za volitve leta 1975.

Ob tem se zdi vredno pomisliti na posledice, do katerih bi prišlo, če bi se Narodni svet koroških Slovencev zaradi bojkotiranja samostojnega nastopa od strani dr. Zwitterjeve Zveze slovenskih organizacij, odločil za svojega lastnega kandidata. Čeprav je težko soditi, kolikšen odstotek slovenskih glasov bi mogel tak kandidat dobiti, je gotovo, da ne bi bil izvoljen. "Ločitev duhov" med koroškimi Slovenci bi postala globlja, manjšina bi bila pred nemškimi sodržavljani popolnoma razklana in kakršenkoli poskus predstavljati celotno manjšino napram Dunaju, pa tudi Ljubljani in Beogradu, od kogarkoli že, bi lahko na eni ali drugi strani smatrali kot burko. Treba se je ozreti samo na Primorsko: kdorkoli ima oči odprte, bo videl, kam je privedla manjšina ozkost, egocentričnost in izigravanje dogovorov.

Seveda je možno, da dr. Apovnik ne bo prejel dovolj glasov, da bi zasedel mesto v deželnem zboru. Kot bi bilo sicer to obžalovanja vredno, s tem vendar še ne

bo konca sveta. Gre vendar za prvi poskus po tolikih letih zatiranja, preganjanja - pa tudi ločitve duhov. Gotovo ne more nihče v naprej vedeti izida volitev. Toda obstaja vsaj možnost, da bodo Slovenci dobili svojega političnega glasnika v deželnem zboru - brez samostojnega poskusa pa take možnosti sploh ni. Nemci bodo dalje videli, da nimajo opravka s čredo koštrunov, kjer vsak rine na svojo stran, ampak z disciplinirano narodno manjšino, ki je odločena - tudi v brk Ljubljani in Beogradu - terjati svoje pravice in ob tem pripravljena pustiti ob strani ožje skupinske koristi.

Dolgoročno se nam zdi ta deželnozborski volilni nastop neizmerne praktične važnosti, nič manj pa tudi ne politično vzgojnega pomena za nove generacije, ki se šolajo na slovenski gimnaziji in bodo v nekaj letih stopile v javno življenje. Nobene pridige ali zanosni govori o narodni zavesti ne morejo nadomestiti tega, kar bo dosegel skupni nastop slovenskih volilcev prihodnje leto: začetek skupnega dela v novih oblikah, kjer postanejo merodajni izključno življenjski interesi slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem, če uporabimo dr. Apovnikove besede na izrednem občnem zboru Narodnega sveta koroških Slovencev, ki je potrdil njegovo kandidaturu. Čeprav to v slovenski politiki še ne bo odstranilo svetovnonazorskih razlik, za kar je treba več časa, več potrpljenja, več prizadevnosti in najbrž mimohod več generacij, to je prihod novih ljudi, ki zdaj odraščajo in nimajo na sebi bremena trpke preteklosti, je to prav gotovo začetek nove politične dobe. Začetek politične rasti, kjer bo dogma zapustila politično polje in se vrnila tja, kjer je njeno mesto, politika pa bo ob spoštovanju človekove duhovnosti reševala praktična dnevna vprašanja, ki so rešljiva na različne načine in za katere se potem tudi državljani-volilci odločajo, ne da bi zatajili svojo duhovno naravo.

Ni tako nemogoče, da bodo nekega dne koroški Slovenci, če bodo sledili tem načelom, ki edina omogočajo zdravo demokratično življenje družbe, lahko pokazali pot tudi nemškim sodržavljanom, ki se še vedno ne morejo otresti zagamanosti in zadržnosti "ločitve duhov" na političnem polju.

Zelo zanimivo bo spremljati komentarje in odmeve tega koroškega samostojnega nastopa v Ljubljani. Zanimljivo jim dr. Apovnikova kandidatura ne odgovarja, če že ne zaradi drugega, ker je prišlo do nje proti volji; ako tudi ne proti zahtevi politične Ljubljane. Njim namreč ne gre v račun, če kdo samostojno misli in nastopa, saj mora biti vse dirigirano iz centrale. UREDNIŠTVO

O TRSTI, KJER SO HIŠE V VRSTI

Od našega sodelavca

Bogdan C. Novak: TRIESTE, 1941-1954. The Ethnic, Political and Ideological Struggle.

The University of Chicago Press. Chicago, 1970. 526 strani

Kdor misli, da je bil nedavni izbruh tržaškega vprašanja nepredviden, se moti. Čeprav je dr. Novak zgodovinar in se torej bavi s preteklostjo, zaključuje svojo knjigo z napovedjo, da "vsakršna kriza v Jugoslaviji utegne biti za Italijo skušnjava, da si ponovno pridobi vsaj izgubljeno ozemlje bivše cone B, kateri se ni nikdar odpovedala, če ne ves zahodni del Istre... Vedeti moramo, da nacionalizem v svoji najhujši obliki -imperializmu - še obstaja in da utegne spet obrniti pozornost sveta na tržaško vprašanje." Komaj štiri leta kasneje so dogodki prerokbo potrdili, čeprav italijanska vlada ni potrebovala niti resne krize v Jugoslaviji. Kot opozarja dr. Novak, utegne gospodarska kriza v Italiji privedi na oblast desničarje, ki bi s pohodom na izgubljena ozemlja skušali odvrniti javnost od domačih težav.

Nevarnost je pričela tleti v času, ko se je svet uspaval s praznimi upi, da so mejna vprašanja v Evropi rešena, ker je nemška vzhodna politika priznala in potrdila najhujše premike meja po drugi svetovni vojni. Toda v Italiji niso imeli Brandta; vsa leta po vojni še niso imeli resne vlade, ki bi pogledala dejstvom v oči. Dr. Novak nazorno prikaže, kako je sedanja "začasna" rešitev Trsta, ki traja že dvajset let, posledica majavosti italijanske demokracije. Kdo se še spomni ministrskega predsednika Pelle, ki je ob koncu avgusta 1953 poslal čete na mejo, češ da hočejo Jugoslovani aneksirati cono B, v resnici pa se je potegoval za podporo skrajne desnice v parlamentu? Povzročil je čedno mednarodno krizo, ko so mu ZDA in Britanija oktobra obljubile cono A, ne da bi javno izjavile, naj bo cona B jugoslovanska. V prvih dneh novembra so v Trstu sledili neredi, ki jih dr. Novak živo opisuje in jih po skrbnem tehtanju dokazov pripiše vsaj delno pripravi desničarjev in ne spontanemu izbruhu italijanskega nacionalizma. Zavezniki so bili takrat Trsta do grla siti in leta 1954 so začeli ločene pogovore z Jugoslovani in Italijani v Londonu. Jugoslovani so ves čas zahtevali dokončno rešitev, a Italijani tega "dokončno" niso mogli pogoltniti. Pelli je sledil Scelbi, ki je bil bolj realističen, a se je bal, da za "dokončno" rešitev ne bo dobil podpore parlamenta. Zavezniki so zato pregovarjali Jugoslovane, naj se zadovolje z rešitvijo de facto. Obljubili so jim 20 milijonov dolarjev in 2 milijona funtov za izgradnjo pristanišča v Kopru. Jugoslovani so se dali prepričati. Poleti so se vlekla pogajanja o majhnem kosu zemlje okrog Lazareta med Debelim in Tenkim rtičem. ZDA so obljubile Jugoslaviji 400.000 ton žita in kupčija je bila sklenjena in meja določena.

Memorandum o soglasju so predstavniki Jugoslavije, Italije, ZDA in Britanije podpisali v Londonu 5. oktobra 1954. Ne Italija ne Jugoslavija se nista

izrecno odpovedali celotnemu Svobodnemu tržaškemu ozemlju (STO), toda ZDA in Britanija sta izjavili, da ne bosta podpirali zahtev ne ene ne druge države na cono, ki ji ne pripada. Jugoslovani so od vsega začetka zavzeli stališče, da je razdelitev STO dokončna, ker so jo sprejele velesile in Združeni narodi. Scelba je v parlamentu poudarjal, da se ni odpovedal coni B in je dobil zaupnico. Tako Italija kot Jugoslavija sta formalno priključili vsaka svojo cono. Vsi prizadeti so se zavedali, da je zadeva s tem rešena. Toda zaradi italijanskega notranjega položaja, se pravi majavosti italijanske vlade, niso prisilili Italije, da bi dodala tisto formalno piko, s katero bi se dokončno odpovedala coni B in pokopala tržaško vprašanje.

'S. T. O. BREZ GUVERNERJA'

Tudi teorija o "speči" suverenosti Italije nad bivšo cono B ni nič novega. Dr. Novak ji sledi do izvira in navaja, da je rektor tržaške univerze prof. A. E. Cammarata 4. decembra 1949. postavil trditev, da italijanska suverenost nad celotnim neuresničenim STO ni prenehala, ker guverner ni bil imenovan. V tistem času je trditev ugajala tudi zavezniški vojaški upravi pod generalom Aireyom, ker je opravičevala finančno, gospodarsko in carinsko unijo med cono A in Italijo. Italijanski časopisi so seveda zagrabil trditev z velikim navdušenjem. Toda prof. J. L. Kunz z ameriške univerze v Toledu, na primer, je teorijo zavrnil in potrdil jugoslovansko razlago, da je italijanska suverenost prenehala z uveljavitvijo italijanske mirovne pogodbe septembra 1947. Okupacija, ki se je nadaljevala, ker guverner ni bil imenovan, pa se je iz "occupatio bellica" spremenila v "occupatio pacifica." Nedavna italijanska nota je pokazala, da razlike v mišljenjih niso le akademskega pomena. Italijanska sodišča in uprava na splošno delujejo po načelu, da italijanska suverenost nad bivšo cono B ni prenehala. Potrebna bi bila realistična in pogumna italijanska vlada, ki bi tudi formalno potrdila dejansko stanje. Prisiliti pa je drugi ne morejo.

Vsa dolga in zapletena zgodba, kako italijanskim vlad zavezniški niso hoteli prisiliti v popušcanje glede Trsta v času, ko so imeli oblast, je podana v dr. Novakovi knjigi. Na kratko poseže pisec tudi v leta pred in med prvo svetovno vojno ter po njej. Zadržano, a zato nič manj prepričljivo, nakaže tragedijo ozemlja, ki ga eni imenujejo Istra in Slovensko Primorje, drugi pa Julijska krajina. Tam so na strnjenem hrvaškem in slovenskem ozemlju bila ob obali pretežno italijanska mesta, od katerih je Trst največje, a tudi Reke, Pule, Kopra in drugih ne smemo pozabiti. Italijani so od nekdaj trdili, da zaledje pripada mestom, ki gospodarsko prevladujejo. Jugoslovani pa so trdili, da so meščani, le prišleki, ki se morajo podrediti slovanskim kmetom, ker živijo na njihovi zemlji. Kjer bi bilo potrebno sožitje, je nacionalizem 19. stoletja vodil v spopad. Nadutost meščanov, navdahnjenih z iredentizmom je pritiskala na revne okoličane, katerih narodna zavest se je pričela buditi šele proti koncu stoletja. Italijanska zasedba ozemlja med obema vojnama, podkrepljena

s fašizmom, je bila za slovensko in hrvaško prebivalstvo huda izkušnja. Ni čudno, da je med vojno podprlo partizane, ki so poudarjali osvoboditev in zakrivali komunizem.

V prvih šestih poglavjih pripravi pisec pozorišče za zadnje dejanje tragedije. Primorski Slovenci so se znašli med hudičem in belcebubom, med Italijo in komunizmom. Slovenski narod je bil na pravi strani v vojni, a na napačni strani v zmagi zaradi ideološkega razkola med zmagovalci. Tragedija, ki se je odigrala, ni prizadela le Slovencev, ampak ljudsko sožitje v svetu. De Gasperi, prežet z iredentizmom, je neutrudno deloval, da bi ohranil čim več predvojnih posesti. Iznajdljivo je igral na zavezniški strah pred komunizmom. V času hladne vojne, komunističnega prevrata na Češkoslovaškem in berlinske blokade je bil strah več kot upravičen. Preveč bi bilo pričakovati, da bi v tistem času STO obstajalo kot miren in neodvisen otok. Marali ga nista ne Italija ne Jugoslavija. ZSSR bi ga marala le kot komunističnega, a zapadni zavezniki so hoteli pred komunizmom obvarovati vsaj cono A. Da ne bi cela Italija zdrknila za železno zaveso, ki se je raztezala od Baltika do Jadrana, so marca 1948 zapadni zavezniki obljubili STO Italiji za volilni golaž. Po tistem golažu se jim je pehalo šest let. Kot pripomni dr. Novak, so obljubljali nekaj, česar niso imeli in ni verjetno, da bi bili pripravljeni s silo iztrgati Jugoslaviji cono B. Toda Italija se je krčevito oklepala obljube in dolga leta preprečevala sporazumno rešitev.

Dr. Novak, profesor zgodovine na univerzi v Toledo, ZDA, je doštudiral pravo v Ljubljani in živel na Primorskem od leta 1946 do 1951 ter učil v šolah pod zavezniško upravo. Iz osebne izkušnje zapiše, kako je komunistično nasprotovanje zavezniški upravi škodilo slovenskemu šolstvu. Brelec si lahko misli, kako je to škodovalo slovenskemu duhu bodočih rodov. Pisec je prišel v ZDA kot begunec in študiral z bratovo pomočjo. Tržaško vprašanje je raziskoval za doktorsko tezo na chicški univerzi. Tam so se mu pogledi premaknili s polemike na stopnjo, kjer si je postavil za cilj objektivnost in zgodovinsko resnico, kot piše v uvodu. Cilj je dosegel. Knjiga je umirjena, trezna in nepristranska. Vsakomur prizna, kar mu gre; tudi Kardelju, da se je vneto zavzemal za Trst. Kdor pričakuje čustvenih izlivov in enostranskih argumentov, se bo razočaral. Prav to poveča knjigi veljavo.

Če se potrudim in začnem iskati dlake v jajcu, bi zapisal da me mika zvedeti kaj več o osebnih vlogah nekaterih osebnosti. Kaj na primer je gnalo britanskega generala Aireya, da je enačil italijanstvo z demokracijo in slovenstvo s komunizmom? Uradna politika ali vojaška zagovednost? Italijansko prilizovanje ali jugoslovanska neolikanost? Morda bo dr. Novak kdaj izkopal iz državnih arhivov generalova zaupna poročila britanski vladi iz časa, ko je bil upravnik v Trstu, in bo lepo pretehtano, kot ima navado, razložil tudi to vprašanje. Toda le zakaj piše ime goriškega dr. Avgusta Sfiligoja kar štirikrat "Sviligoj"?

Malenkosti seveda nimajo nobenega vpliva na

tehnost in vrednost izčrpne študije o tržaškem vprašanju v svetovnem jeziku. Dr. Novak je napisal knjigo, za katero smo mu lahko hvaležni. Lepa hvala za pisemce, da ga bom v zobe vrgel vsacemu, kdor me bo vstavljajal na cesti, je rekel Krpan cesarju. Slovenci pa moramo reči dr. Novaku, lepa hvala za knjigo, da jo bomo vrgli v zobe vsakemu, ki bi marnjal, naj bo Primorska italijanska. Dovolj je težka, da ga bo pobila.

TRŽAŠKA KONFERENCA O MANJŠINAH

Od političnega sodelavca.

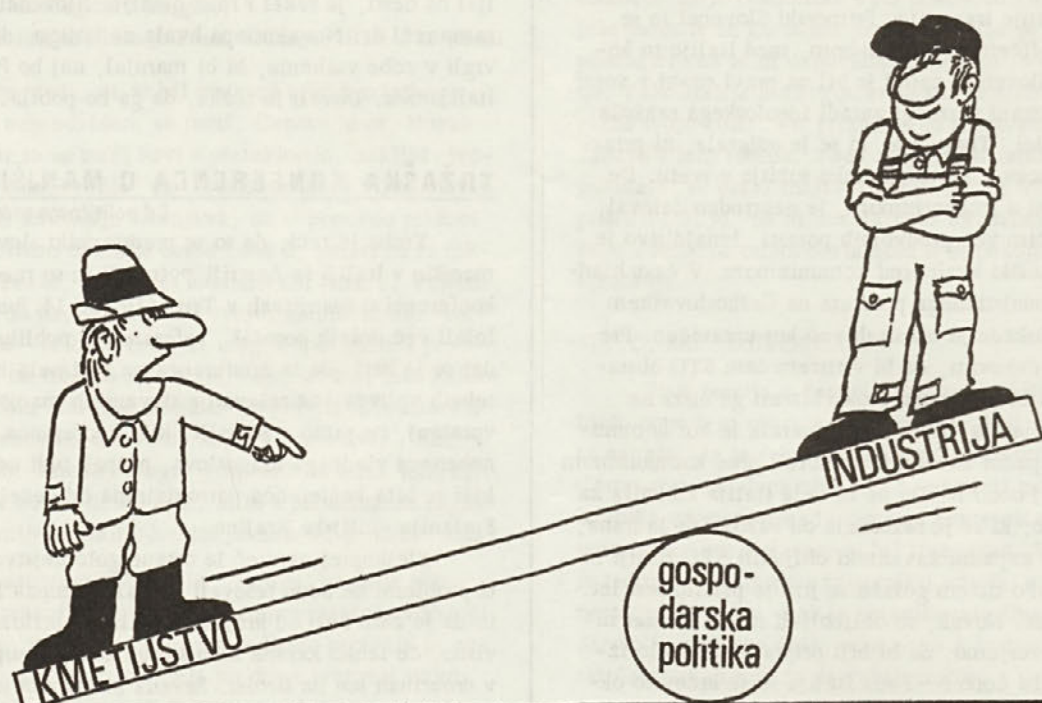
Treba je reči, da so se predstavniki slovenskih manjšin v Italiji in Avstriji potrudili in so mednarodni konferenci o manjšinah v Trstu (10. do 14. junija) predložili več dobrih poročil, referatov in publikacij. Vendar se je bati, da ta konferenca ne bo imela kakšnih posebnih vplivov na reševanje slovenskih manjšinskih vprašanj, ne samo v Avstriji, kjer konferenca ni imela nobenega vladnega blagoslova, ampak tudi ne v Italiji, kjer je bila konferenca patronizirana od deželne vlade Furlanije - Julijske Krajine.

Slejkoprej namreč le ostane golo dejstvo, da se ti problemi ne bodo reševali globalno ampak lokalno, in da je zato bolj od krajevnih prilik in priložnosti odvisno, če lahko kakšne manjšinske zahteve uspejo, prej v drobtinah kot na široko. Seveda bi bil problem postavljen boljše in bi imel več izgledov na uspeh, če bi se matična država z vsem srcem zavzela za svoje manjšine in s pametno in odločno diplomacijo izsilila pravice za svoje sorojake na tujem. Toda je že tako, da se vse jugoslovanske vlade od leta 1918 niso bogve kako potrudile v tem oziru in da so bile premnoge od teh vlad in režimov preveč zaposlene s svojimi notranjimi problemi in so zaradi njih ali v zvezi z njimi potem imele vezane roke napram Italiji in Avstriji. Niti ena vlada se doslej ni drznila udariti z roko po mizi in zagroziti Italiji in Avstriji, da bodo njihove manjšine v okviru Jugoslavije uživale samo toliko pravic, kolikor jih bodo deležne jugoslovanske manjšine v sosednjih državah.

Sama konferenca je bila sprva, pred kakimi štirimi leti, zamišljena kot interna tržaška zadeva, na kateri naj bi resno ob sodelovanju vseh prizadetih preiskali upravičenost slovenskih zahtev. Če bi pri tem ostalo, bi bil verjetno kak izgled za delen uspeh, vsaj na Tržaškem in morda tudi na Goriškem, pa čeprav se tako rado zgodi, da se stvar potem pošlje v centralo, v Rim, kjer vlade rastejo in padajo kot gobe po dežju... Toda v Rimu so bili proti taki konferenci, pa so potem dosegli, da so tržaško zamisel razvodenili tako, da so sklicali mednarodno konferenco - ob udeležbi kakih 750 delegatov iz domala cele zapadne Evrope, ki so na konferenci predložili kakih 1200 poročil o nekako tridesetih manjšinskih skupnostih. Treba je biti zelo naiven in verjeti, da bo kdo vse to prebavil in iz vsega tega napravil praktične zaključke in dosegel konkretne uspehe.

Zaradi tega se mi zdi mnogo bolj realno že zdaj opozoriti naše manjšinske vodnike, da se ne zanašajo na to goro besed ampak sami vzamejo usodo v svoje roke

(Konec na 16. strani zgoraj ●)

— Čas je že, da premakneva tole tako, da ne bom jaz zmeraj pri tleh!

● SKORAJ NI DNEVA, DA NE BI SEŽGALI MILIJONOV

Gori grmada slabe proizvodnje

BEOGRAD — Skoraj ni dneva, ko ne bi na velikih ali majhnih grmadah zgoreli milijoni, včasih pa tudi milijarde dinarjev. Ne gre za sežiganje obrabljene denarja, temveč blaga, za katerega trgovci in proizvajalci menijo, da nima nobene vrednosti več.

V minulih dneh so v kotlih termoelektrarne „Obrenovac“ uporabili kot gorivo obutev, ki so jih iz svojih prodajalnih poslali poslovni ljudje beogradskega trgovskega podjetja „Antilop“. Ogenj je pogoltnil približno 11.000 parov razne obutve.

Pravijo, da to blago ni imelo za kolektiv nobene vrednosti. Da ne bi bilo v javnosti pomote, je dejal generalni direktor Bobić, moram pojasniti, da ne gre za obutev, ki bi lahko našla kupce v naših ali katerikoli drugih prodajalnih. Torej smo sežgali neuporabno obutev, ki se je znašla v naših prodajalnih in skladiščih po reklamaciji kupcev zaradi slabe kvalitete. Od leta 1967 smo hranili to blago v skladiščih, ko pa je postalo breme za podjetje, smo sestavili komisijo delavskega sveta za odpis. Sklenili smo blago sežgati, ker je zavzemalo preveč prostora.

V Beogradu in okolici skoraj ni skladišč blagovnih organizacij (trgovinskih ali proizvajalnih), ki ne bi skrivala manjvrednega blaga. Nekega dne, ko bodo skladišča postala pretesna, se bo našlo na tisoče parov obutve, tkanine, avtomobilskih gum in drugega blaga, ki ga bodo poslali na grmade ob rekah ali pa v kotle velikih toplotnih.

— Sežiganje nekvalitetnega blaga ni nobena posebnost podjetja „Antilop“. To se dogaja vsak dan. Ni tovarne čevljev v naši državi, ki ne bi skoraj vsak dan sežigala nekvalitetnih izdelkov. Ne trdimo, da sežgano blago nima prav nobene vrednosti in da ga ne bi bilo mogoče izkoristiti. Dejstvo pa je, da blaga, ki ga seži-

V skladiščih delovnih organizacij se skrivajo tone blaga, ki je bilo izdelano slabo

gamo, ne moremo prodati v naših prodajalnih po nobeni ceni. Ni prvoaprilska šala, vendar čevljev, ki smo jih sežgali v Obrenovcu, nismo mogli prodati niti po 3 din par, je dejal predstavnik podjetja Miodrag Skulić.

Poslovna morala vsakega trgovskega podjetja pravi, da ima kupec vedno prav. Po podatkih tržne inšpekcije se vsako leto približno 120.000 kupcev v naši državi pritoži zaradi slabe kvalitete prav toliko parov obutve. Število reklamiranih parov čevljev, konfekcijskih oblek, moških srajc, perila in drugih izdelkov, dosega impozantne številke.

Kupec plača polno in to precej visoko ceno za izdelek, zato ima vso pravico zahtevati od prodajalca, da je kupljeno blago ustrezne kvalitete. Če se pokažejo pomanjkljivosti, potem predpisi v blagovnem prometu jasno zahtevajo, da so trgovci nekvalitetno blago dolžni zamenjati s kvalitetnim. Precejšen del takšnega blaga prodajalci ne morejo predelati, zato trgovini ne preostane nič drugega, kot da se ga reši tako ali drugače, so izjavili v zvezni gospodarski zbornici.

SOCIALISTIČNA IDEJA O LASTNINI

ZAKLJUČEK

Centralistično planiranje

Trdili so tudi, da je zasebno lastnino na proizvodnih sredstvih treba odpraviti, ker je sicer nemogoče uvesti "plansko zavestno organizacijo," kar je bilo drugo geslo znanstvenega socializma. Nazadnje so tako zavestno plansko organizacijo zares uvedli v socialističnih gospodarstvih, in sicer ljudje, ki niso imeli nobene javne predstave o tem, v kaj se podajajo.

Niso se zavedali, kako težko bo zbrati realistične podatke o stanju gospodarstva in podjetij, obdelati te podatke in nato dostaviti podjetjem ukaze v razumljivi obliki. Obdelovanje informacij je dobilo obliko "materialnih bilanc," kar je bil zelo grob način za to, toda boljšega ni bilo na razpolago. Informacije, ki so jih na ta način obdelali, so tako in tako prispele v center zmaličene delno, ker podjetja niso želela, da bi center točno vedel, kaj se godi, in delno, ker niso mogla sestaviti boljših, ali pa so bila vprašanja, na katera so odgovarjala, slabo sestavljena. Ukazi, ki so jih po obdelavi informacij sestavili, niso bili konsistentni, še manj pa optimalni; povrh so bili še nepopolni, saj niso mogli biti drugačni, če so jih formulirali v tehniških namesto v vrednostnih izrazih.

Kot da bi to ne bilo dovolj, so se socializirane ekonomije vdajale tudi luksuzu nekaterih škodljivih gesel, ki bi se jim bilo mogoče izogniti, če bi tisti, ki so se jih posluževali, kdaj brali normalni učbenik o gospodarstvu in ga ne bili zavrgli kot kapitalistično izmišljotino. Domišljali so si, da morajo uporabljati tehniško najbolj dovršena sredstva namesto najcenejših in da mora produkcija proizvodnih sredstev vedno imeti prednost pred proizvodnjo potrošnih dobrin.

Decentralizacija in lastnina

Po nekaj desetletjih izkušenj s centraliziranim planiranjem v Sovjetski zvezi in nekaj manj kot enim desetletjem v Vzhodni Evropi, so nekateri vodilni komunisti sami prišli do spoznanja, da je kljub statistikam nekaj temeljito narobe s centralizirano ekonomijo. Začelo se je reformno gibanje, ki je na splošno stremelo za tem, da bi več uporabljali tržni mehanizem kot zvezo med ponudbo in povpraševanjem in kot metodo za reševanje problemov tehnične učinkovitosti. V nekaterih primerih je to novo navdušje šlo tako daleč, da so izpreobrnjenci želeli uporabljati tržišče za namene, ki jim ne more biti kos. Skratka, tržišče je mogoče s pridom in uspehom uporabljati, da prenaša želje prebivalstva v pogledu zasebne porabe, kjer naj bi bila prebivalstvu prepuščena prosta izbira, ne more pa rešiti ne problema kolektivne potrošnje ne problema porazdelitve dohodka.

Kljub temu seveda tržišče zelo učinkovito reši vprašanja, ki zadevajo 40 do 60 odstotkov končne porabe in skoro vse operacije med podjetji med produkcijo.

Tržišče je avtomatski mehanizem, ki bi ga bilo res čudno zamenjati z zavestnimi dejanji v času, ko "avtomatizacija" tako na široko uporabljajo v tehniki. "Zavestna dejanja" porabijo mnogo časa, celo če so učinkovita.

Toda uvedba tržišča prenese zavestno ekonomsko aktivnost na posamezna podjetja, ki morajo odločati na temelju cen in v okviru splošne zakonodaje. Ta prenos takoj načne vprašanje gospodarske inicijative, gospodarske stimulacije in gospodarske odgovornosti. Nanovo je tudi osvetlilo pogoje, ki jih morajo izpolniti voditelji podjetij, v resnici podjetniki, pri organiziranju in tekočem vodstvu podjetij. To delo je zelo zahtevno in je vezano ne samo na precejšnje znanje in izkustvo temveč tudi na posebno sposobnost. To je daleč od Leninovega mnenja, da podjetje more voditi vsakdo, ki obvlada štiri matematične operacije. Take izjave so prazno govorjenje in dokaz neresnosti, če prihajajo od ljudi, ki si domišljajo, da vedo, kako izboljšati življenje milijonov.

Uspešnost odločanja v podjetjih je mogoče gospodarsko meriti, ako cene izražajo pogoje ponudbe in povpraševanja in ako tistih, ki odločajo, ne obremenimo s posledicami odločitev, ki jih je sprejel nekdo drugi. Če nekemu naročimo, naj upravlja podjetje, se njegova uspešnost ne bo pokazala v dobičku, to je razliki med izkupičkom in stroški, če je moral prevzeti investicije, ki so jih izvedli drugi, po amortizirani knjižni ceni. Kadar nov lastnik prevzame privatno podjetje, ga bo novi lastnik dobil približno po ceni, izračunani na temelju diskontiranega pričakovanega netto izkupička v bodočih letih. Če je ta cena nižja kot amortizirana knjižna vrednost investicij, bodo s tem "kaznovani" tisti, ki so sprejeli napačne odločitve, z izgubo dela svojega kapitala. Možnost take izgube je seveda močno strašilo proti lahkomišelnim odločitvam.

V centraliziranem planskem gospodarstvu take odgovornosti ne more biti. Daljnesežne odločitve o ogromnih sredstvih sprejemajo, ne da bi bil kdaj kdo poklican na gospodarsko, politično ali kazensko odgovornost. Gospodarska odgovornost je nemogoča, ker nihče ni niti približno dovolj bogat, da bi bila izguba v sorazmerju s škodo, ki je storjena prebivalstvu z napačnim sklepom. Nemogoče je celo, ugotoviti kolikor toliko točno, ali je bila izguba ali ne, ker cen in tržišča ni. Edini simptom slabega upravljanja so zaloge nekurantnega blaga, neuporabljene kapacitete in podobno.

Pod centralističnim planiranjem ni bilo politične ali kazenske odgovornosti za planerje ali pa je bila povsem svojevoljna. Dejansko ni moglo biti drugače, saj ni bilo resničnih cen in celo, če bi bile, ni bilo tržišča kapitala, ki bi precenil bodočnost podjetij. Zato so v Jugoslaviji na dolgo razpravljali o potrebi po tržišču kapitala, samo nihče ni vedel, kako naj bi ga bilo mogoče uvesti v decentralizirano ekonomijo, kjer so proizvodna sredstva v rokah družbe. Pod temi pogoji je zelo težko doseči gospodarsko odgovornost, ki je močna vzpodbuda k učinkovitosti.

Isto velja za gospodarske stimule. Kot rečeno, dobiček ni odvisen samo od odločitev sedanjega vodstva in delavcev (če imamo samoupravljanje), temveč tudi od predhodnih investicijskih odločitev. Zato imajo dobički

podobo, da so posledica čiste sreče celo v primeru vodilnih uslužbencev, kaj šele delavcev. To je tudi mnenje delavcev samih, vsaj v Jugoslaviji, kjer so delavci v neuspešnih podjetjih nemudoma zahtevali izravnavo svojih plač z delavci v uspešnih podjetjih, če so del dobička razdelili mednje.

Ni jasno, ali je sploh mogoče rešiti te probleme gospodarske iniciative, stimuliranja in odgovornosti, ne da bi uvedli nekakšno ožje razmerje med posamezniki ali skupinami in proizvodnimi sredstvi.

Odtujenost in neposredna demokracija

Marx je pisal o odtutitvi delavcev, češ da ne morejo več izdelovati celotnega produkta, marveč šamo dele, ali celo morejo samo opraviti delno operacijo, povrh pa ne morejo več sami voditi podjetij, kot so jih mogli kot obrtniki. Ne dvomim, da je ta razvoj v nekem smislu poslabšal kakovost življenja, toda nedvomno je bila za to kompenzacija. Delitev dela, ki je omogočila mehanizacijo je mnogokratno povečala produktivnost, tako da napredne dežele niso več neprestano na robu lakote, kot so bile v prejšnji dobi i kot so nekatere dežele v razvoju še zdaj. Mislim, da se nihče ne želi vrniti v čas pred delitvijo dela, dasi vsi soglašamo, da je delo treba napraviti bolj zanimivo in zadovoljivo.

Delitev med delavstvom in vodstvom je le vidik delitve dela. Čas je, da bi razumeli, da ustanavljanje in vodenje podjetij (podjetništvo) ni kar tako temveč visoko specializirana dejavnost prav kakor mnoge tehniške dejavnosti, ki zahtevajo sposobnost, specialne šole in izkušnjo. Tako bi "industrijska demokracija" v resnici pomenila le, da bodo člani podjetja izbirali med kvalificiranimi za vodstveno službo in morda določali splošne smeri politike podjetja.

Toda celo "industrijska demokracija" zožena do te mere ni brez težav. Podjetje ni samozadostna enota in zato ne more biti samo sebi zakon, temveč je le del širše družbe, ki ima po vseh pravilih demokracije pravico, določiti namen podjetja. Ta širša družba bo po vsej verjetnosti hotelà, naj podjetje proizvaja blago z učinkovitostjo, medtem ko osebje podjetja utegne imeti drugačne želje. Toda medtem ko so zaposleni v podjetju člani podjetja predvsem kot proizvajalci, so istočasno tudi člani širše družbe kot potrošniki in zato tudi zainteresirani na tem, da vsa podjetja delujejo uspešno. Bilo bi "izkoriščanje" vseh drugih, če bi hoteli postlati samim sebi bolj mehko kot vsem drugim. V modernih industrijskih odnosih to pogosto pozabljajo. In ta okoliščina zahteva, da dosežemo nekakšen kompromis med družbo in posameznimi podjetji ali - lahko rečemo - med ljudmi samimi kot proizvajalci in potrošniki. Tak kompromis tudi zahteva skrbno tehtanje razmerja med industrijsko demokracijo in učinkovitim vodstvom.

Nadalje ni mogoče, da bi bili ljudje, ki niso lastniki kapitala in zaslužijo sorazmerno majhne plače, posebno zainteresirani na dolgoročnih izgledih proizvodne enote. Po eni strani bo njihovo "nagnjenje k potrošnji" visoko v primerjavi z "nagnjenjem k varčnosti," še posebej če ne hranijo zase temveč za zvečanje kapitala podjetja, ki pripada družbi. Lahko se jim zgodi, da jih

iz podjetja odpustijo, ali da hočejo iti drugam, kar seveda pomeni izgubo vseh teh prihrankov na korist nakakšne splošnosti.

V Jugoslaviji so vse take ureditve preskusili. Ne samo da so vsi delavci hoteli enake plače ne glede na uspešnost podjetij, temveč so delavci v uspešnih podjetjih tudi delili, kolikor so mogli, in investirali, kar se je dalo malo. Rezultat je bil, da so potem, ko so leta govorili o tem, kako delavci o vsem odločajo sami, delavcem pravico do odločanja o plačah vzeli, saj sedaj splošne smernice o delitvi določajo posebni odbori v posameznih republikah. Odločanje o varčevanju, najbolj važen del podjetniškega odločanja, so direktni demokraciji vzeli in ga prenesli na telesa, ki so sestavljena iz zastopnikov vlade, sindikatov in združenj podjetij. Celó če te organizacije ne bi bile transmisije partije, kar povečini so v Jugoslaviji, nova ureditev nedvomno ni več direktna demokracija, marveč nekakšna korporativna ureditev. Ni povsem jasno, kakšno prednost imajo dogovori v takih telesih pred odločbami demokratičnih parlamentov.

Osebno delo z zasebnimi proizvodnimi sredstvi

V vseh socializiranih ekonomijah obstajajo, vsaj od časa do časa, majhna privatna podjetja, ki jim omogočijo življenje, ko se vedno znova izkaže, da je izredno težko za socialistično gospodarstvo oskrbovati prebivalstvo z blagom in še posebno uslugami, ki jih morejo proizvajati le majhna podjetja. Ideologi vedno gledajo nanje s sovraštvom, ker baje neprestano kote kapitalizem, in jih od časa do časa zatro, toda potem se spet pojavijo, ker njihovi socialistični nasledniki ne funkcionirajo. Izgovor za njihovo pripustitev je, da so zasnovana na osebnem delu z zasebnimi proizvodnimi sredstvi, toda kadar koli zmaga zdrava pamet, imajo "osebna" podjetja pravico zaposliti pet ali podobno število pomočnikov. To dovoljenje je posledica bridke potrebe, kadar oblasti posvetijo svojo pozornost vprašanju, kako najboljšo zadovoljiti potrebe prebivalstva po najnujnejšem.

Medtem ko izkušnje kažejo, da imajo oblasti velike težave, kadar skušajo upravljati mala podjetja, se jim je nasprotno v nekaterih primerih posrečilo kar dobro voditi velika podjetja tako na Vzhodu kot na Zahodu, pri čemer je uspeh navadno zavisel od navdušenosti človeka ali ljudi, ki jim je bilo vodstvo izročeno. Ne misel nam prihaja Italijan Mattei kot uspešen državni podjetnik. Tudi Sovjetska zveza je imela uspehe pri upravljanju nekaj državnih podjetij, ki so imela prioriteto in so jih upravljali in nadzorovali partijski funkcionarji, ki jim je bilo mnogo do tega, da uspejo. Toda v Sovjetski zvezi je uspeh mogoče meriti samo tehnično, ne pa gospodarsko. Na Zahodu državna podjetja morajo biti uspešna, ker zanje velja navadno računovodstvo - njihove cene so enake ali primerljive ostalim cenam - in so izpostavljena konkurenci, če že ne domači pa vsaj tuji, tako da je njihove rezultate mogoče primerjati z rezultati koga drugega.

Na temelju ugotovitev:

1. da izkoriščanje nikakor ni omejeno na dohodek od kapitala, marveč mora biti tudi posledica nepravilnih plač in mezd;

2. da je nemogoče iz centra upravljati celotno gospodarstvo;
 3. da je centralizirano gospodarstvo težko upravljati, če ni tesne zveze med kapitalom podjetja in tistimi, ki ga upravljajo;
 4. da država v najboljšem primeru lahko uspešno upravlja le nekaj podjetij;
 5. da je razdelitev dohodka mogoče popraviti z davki;
 6. da majhna zasebna podjetja obstajajo (ali včasih obstajajo) v vseh socialističnih gospodarstvih;
- se pojavlja vprašanje - zakaj ne bi dovolili majhnih in celo srednje-velikih zasebnih podjetij, da bi reševala probleme, ki jih ne morejo rešiti podržavljena podjetja v decentraliziranem gospodarstvu.

Nobenega razloga ni, zakaj naj bi bilo "izkoriščanje" petih pomočnikov v redu, ne pa "izkoriščanje" večjega števila? Pravzaprav če damo podjetniški dejavnosti, kar ji gre, je podjetniški dohodek komaj mogoče imenovati izkoriščanje. Če je funkcija tveganja pri investicijah vpoštevana, morda celo dohodkov delničarjev ne morejo kar tako imeti za izkoriščanje, posebno če gre tak dohodek v prid ljudem, ki hranijo za primer nepričakovanih dogodkov ali za starost, ali v institucije, čigar odjemalci ti ljudje so.

Za to, da bi napravili privatna podjetja bolj sprejemljiva in vsaj delno rešili problem odtujitve, bi bilo morda primerno, kombinirati privatno podjetnost z delavsko udeležbo. Ta bi morala biti organizirana tako, da ne bi preveč poslabšala učinkovitosti upravljanja in izvrševanja družbene naloge podjetja, temveč bi omogočala skrb za interese nastavljenecv ter bi jim posebno oskrbela vse potrebne informacije in jim dala ozek stik z upravo podjetja.

Pravica, da imenujemo podjetniško in investicijsko aktivnost eksploatacijo še bolj slabi, če vpoštevamo, da imamo danes tako investicije v ljudi kot investicije v proizvodna sredstva. Investicije v ljudi pogosto finansira družba, vendar koristniki kljub temu lahko uporabljajo svojo povečano sposobnost zaslužiti sami zase. Toliko bolj so do tega upravičeni, če svoje šolanje in vežbanje plačajo sami.

Prav tako navadno tistim, ki so sposobni tehniških iznajdb, damo pravico, da prodajo svoje izume po monopolnih cenah. Spričo tega je komaj mogoče razumeti, zakaj naj tisti, ki imajo posebno sposobnost, organizirati produkcijo ali finance, ne imeli pravice uporabljati sadove svoje sposobnosti, ker se le-ta kaže v obliki zunanje namesto v obliki idejne lastnine. V Sovjetski zvezi so ljudje velikih sposobnosti ali z dobro izobrazbo lahko "milijonarji" dohodkov.

Tega nasprotja ne moremo preprosto odpraviti s tem, da zaplenimo sadove prednosti, ki jih imajo ljudje z izobrazbo ali s pridobljenimi spretnostmi ali ljudje idej. Če bi se to zgodilo, bi taki ljudje postali sužnji družbe, saj je nemogoče ločiti ljudi od njihovih prirojenih ali pridobljenih sposobnosti. Nekaj takega se je dogajalo, dokler so Sovjeti branili židom izseljevanje, češ da je Sovjetska zveza vanje "investirala."

Kar zadeva podjetnost, je vsaj en jugoslovanski socialist, ne celo komunist, prišel do podobnega sklepa.

Predsednik vlade Slovenije, Stane Kavčič, ki ga je Tito odstavil 1972, je napisal leta 1968: "Zasebno delo bo treba vključiti v našo ekonomijo, zavedajoč se, da na ta način večamo našo lastno akumulacijo. Resno se moramo lotiti vprašanja, kako izkoristiti ta nemajhen potencial. Dosedanje izkušnje socialističnega gospodarstva v svetu nemreč dokazujejo, da se v socializmu ne splača nacionalizirati vseh proizvodnih procesov." Oskar Lange je prišel do podobnega sklepa leta 1938 v svoji "O ekonomski teoriji komunizma." Predložil je, naj bi podržavili samo monopolistične firme.

NA MRTVI STRAŽI?

Od našega sodelavca

Po daljšem času sta mi prišla v roke izrezka iz SLOVENSKEGA VESTNIKA, ki izhaja v Celovcu (december 1973). Iz pisma Herberta Guttenbrunnerja je razvidno, da koroška neonacistična organizacija 'Heimattienst' dobiva denarno podporo od koroške deželne vlade. Imenovani Guttenbrunner namreč navaja pisanje časopisa VOLKSZEITUNG od 13. decembra 1973, kjer se je 'Heimattienst' pritožila, da do tistega dne lani še ni dobila letne podpore deželnih oblasti in da je tekom leta prišlo v njeno blagajno samo 14.000 Schilingov.

Dvoje dejstev prihaja s tem na dan: heimattienstovci se radi izprsujejo, da imajo petdeset tisoč članov. Če bi bilo to točno, bi to pomenilo, da je vsak od njih tekom leta prispeval samo nekaj manj kot 36 grošev, kar je zares ena figa. Torej, nimajo toliko članov ali pa so člani samo na papirju, ki niti polnega šilinga ne prispevajo na leto, torej jim ni nič za HD. Drugo dejstvo je, da je neonacistična organizacija podpirana od avstrijskih oblasti, kar je proti duhu avstrijske državne pogodbe. Tu je treba pokazati s prstom na Ljubljano in Beograd in vprašati, zakaj nista doslej niti enkrat protestirala proti vladnim subvencijam neonacističnim organizacijam, saj je VOLKSZEITUNG čisto jasno pisal o HD pritožbi, češ da lani podpore niso dobili - se pravi, da so jo prejšnja leta. Zakaj ob tem Beograd molči?

Stvar postaja vse bolj zagonetna, če pomislimo, da je bila Ljubljana (=Beograd v sedanji jugoslovanski režimski konstelaciji) proti samostojnemu slovenskemu nastopu in je pritisnila na dr. Zwitterja, ki je politično kajpak odvisen od Ljubljane, da je odklonil samostojen nastop. Ima to kako zvezo z molkom ob zgoraj omenjeni podpori? Je besedičenje za manjšino ob raznih prilikah samo gola formalnost, da se nekako zadovolji sentimentalnost slovenskih patriotov, ki so vedno čutili za usodo svojih preganjenih bratov na Koroškem in Primorskem (z razliko od slovenskih in jugoslovanskih vlad in režimov)? Ali pa so načrti Ljubljane celo hujši, ko stremiti za asimilacijo slovenskih manjšin za mejami, da se tako znebi neljubih kritikov in svobodnjakov? Ali pa gre morda Beogradu celo za tem, da se znebi teh poslednjih stražarjev slovenstva, da bi bila ob njihovi odsotnosti jugoslovenizacija Slovencev v matični deželi lažja in hitrejša? To niso race, ki se jim je smejati ampak to so resni in zaskrbljeni glasovi tistih ljudi iz domovine, ki zaskrbljeno spremljajo dogodke. Dokler namreč ostajajo Slovenci na tujem in se kot taki izjavljajo,

(Dalje na 16. strani v sredini ★)

STALINOVE SENCE

V svoji slovenski oddaji 16. junija je RADIO MOSKVA srdito napadel vrsto člankov v avstrijskem dnevniku KURIER, ki je komentiral sovjetski vojaški pritisk na Jugoslavijo. Dunajski list je med drugim ugotovil, da so vojaški manevri med Donavo in Tiso na južnem Ogrskem zelo natančno sovpadali s krizo o Trstu in Kopru letošnjo pomlad. Ta kriza o con B je poleg tega celo zelo dobro odgovarjala sovjetski taktiki, osamiti Jugoslovane od Zahoda. Sovjeti so vedeli, da bo Italija, članica NATA, reagirala v zvezi s cono B in ni izključeno, da je pobuda za italijansko noto lahko celo prišla po sovjetskih kanalih. (Italijanska komunistična partija se dobro razume z Moskvo in ni podprla Beograda glede cone B kljub jugoslovanskim pozivom po proletarski internacionalni solidarnosti.)

Dunajski KURIER nadalje komentira obiske češkoslovaškega in ogrskega obrambnega ministra pri Titu in sklepa, kakšne zahteve Varšavskega pakta naj bi mu bila izročila. Kmalu zatem je beograjski parlament že sprejel spremembo zakona o jugoslovanskem pomorskem pravu, po katerem lahko od letošnjega maja dalje prihajajo v jugoslovanska pristanišča tuje vojne ladje na popravila, s tem da lahko ostanejo v njih do šest mesecev, pod pogojem, da njihovo orožje kontrolira jugoslovanska vojska. Te pravice pa ne morejo uživati vojne ladje držav, ki so v stanju agresije na kako drugo državo. In s tem so seveda jugoslovanska pristanišča na voljo Sovjetom in njihovim satelitom, saj vendar socialistične armade nikdar ne morejo biti agresivne, dočim so kapitalistične zmeraj. Ali je Sovjetija s tem dokončno prodrla v Sredozemlje? - v Jadran? - vprašuje KURIER.

Ob vsem tem ni čudno, da je RADIO MOSKVA ostro napadel dunajsko buržoazno časopisje: "... gorečnost nebrzdane fantazije, češ da hoče (hratska) Sovjetska zveza izvajati vojaški pritisk na Jugoslavijo... Že pred meseci je dunajska revija PROFIL skušala nagnati ljudem strah v kosti s svojimi članki o nameravanem pohodu Sovjetov na Avstrijo" (te načrte je v PROFILU razkril bivši češkoslovaški obrambni minister Šejna, nosili so pa ime 'Polarka', op. pisca). Take in podobne časopisne race da podtikajo buržoazni krogi Zahoda, (laži) ki se razpočijo kot milni mehurčki. Toda buržoazni krogi so sami spočeli ta ponaredek, da bi motili (ali preprečili) pozitivne premike zbliževanja v evropskem prostoru. Toda "mahinacije proti Sovjetski zvezi še nikoli in nikomur niso prinesle nobenih dividend," zaključuje RADIO MOSKVA.

Grožnja je očitna in zagnanost komentarja govori zase. Kaj naj bi na to rekli Slovenci? V Ljubljani nima kaj reči, zanje govorijo v Beogradu. Njihova usoda je vezana (ali tudi zapečaten?) v tej smeri. Ako je Beograd že v sovjetskih vodah in rokah, se sedaj postavlja znova življenjsko vprašanje Slovencev pod Italijo in Avstrijo. V Italiji vse italijanske sile nezadržno spodko-

pavajo slovenski obstoj, od demokristijanov pa do komunistov po vrsti. In pri tem jim pomagajo nekateri slovenski stalinisti, tako Boris Race ali Stanislav Renko s svojim PRIMORSKIM (?) DNEVNIKOM. Slovenci naj bi v Italiji izginili kot "tuj" element, nezanesljiv za italijansko državo. Ideološki pritisk je po približevanju Beograda Vzhodu vse hujši, in to celo na ubogo in siromašno Beneško Slovenijo. Na Koroškem se pa še ne ve, kakšne posledice utegne prinesiti delovanje levičarsko naivnega Janka Messnerja, zapoznelega Kocbeka; seme, ki ga seje, bo lahko v nepredvidenih časih bodočnosti hujše kot se misli, zlasti če Sovjeti dokončno objamejo Beograd. In s tem bodo tudi koroški Slovenci lahko doživeli svoj neizbežni epilog, če se bodo prehudo vezali na Ljubljano in Beograd.

-oa-

ČE TO NI PERVERZNOST!...

(ps)

Londonski konservativno usmerjeni dnevnik THE DAILY TELEGRAPH je nedavno objavil dvoje pisem dr. Ljuba Sircu v zvezi z dogajanjem v Jugoslaviji.

V prvem pismu, objavljenem 3. julija, ki mu je uredništvo dalo naslov "Terrorist record of Yugoslav Leader", se dr. Sirc sklicuje na svoje pismo listu 8. julija 1969, kmalu zatem, ko je bil Ribičič postavljen za predsednika jugoslovanske zvezne vlade. V tistem pismu je pisec opozoril britansko javnost na Ribičičevo preteklost in partijsko-policijsko kariero ter izrazil bojazen, da lahko pomeni Ribičičeva pojava na vrhu jugoslovanske hierarhije konec liberalizacije v Jugoslaviji. Na žalost se je dr. Sircova bojazen uresničila, še posebej, ko je Mitja Ribičič postal pozneje celo Titov namestnik kot podpredsednik Jugoslavije.

Glavni povod za letošnje Sircovo julijsko pismo je bila Ribičičeva vloga uradnega gostitelja na letošnjem mednarodnem kongresu PEN klubov na Ohridskem jezeru. Zbrane pesnike, esejiste in noveliste je pozival, da se morajo vztrajno boriti proti skrunitvi človeškega duha in idej ter uničenju človeške svobode.

"Ali si morete predstavljati moje zaprepaščenje?" vprašuje dr. Sirc. "G. Ribičič je bil osebno vmešan v preganjanje slovenskih pisateljev kot Ludvika Mrzela, Vitomila Zupana, Igorja Torkarja in drugih, s katerimi sem bil jaz sam v ječi, in je 15. maja, prav pred samim kongresom PEN klubov, predsedoval slovesnosti ob 30. obletnici jugoslovanske tajne policije." Dr. Sirc nadaljuje, da je v začetku junija, ko je vse to zvedel, pisal Heinrichu Boellu in V. S. Pritchettu, prejšnjemu in sedanjemu predsedniku PEN klubov ter jima razložil, kdo je Ribičič. Boell ni odgovoril, Pritchett pa je poslal prijazno, toda ne povsem prepričljivo pismo.

Nato dr. Sirc vprašuje urednika TELEGRAPH: "Ali je presenetljivo, da se širita nasilje in nezakonitost, ko pa ne samo vlade (g. Ribičič je prišel pomladi 1970 na uradni obisk v London) ampak celo združenja, katerih cilj je ohranitev svobode misli in govora, smatrajo morda in moralno, da se rokujejo s profesionalnimi teroristi in jim izkazujejo spoštovanje?"

V drugem pismu 20. julija vprašuje dr. Sirc, če je bilo zares potrebno, da se je predsednik PENA dal gostiti od polkovnika tajne policije Ribičiča. Saj se vendar komunisti delajo norca iz vsega PENa, ko mu tajni policaj daje lekcije o svobodi.

Se slabe tri mesece in prvi avtomobili se bodo že lahko zapeljali po skoraj devet kilometrov dolgem novem odseku avtoceste od Postojne do Razdrtega. Delavci in stroji hitijo skoraj brez premora, kajti obdobje lepega vremena je treba kar najbolj izkoristiti. Septembra bodo graditelji avtoceste počivali le nekaj dni in nato znova zagrizli — v smer Senožeč.

Ozko grlo med Razdrtem in Senožečami

Zakaj proti Senožečam in ne proti Novi Gorici? Tako smo vprašali direktorja strokovne službe republiške skupnosti za ceste inž. Lojzeta Blenkuš. Pojasnil je:

»V Sloveniji imamo izdelan osnutek dolgoročnega programa razvoja cestnega omrežja, ki vključuje gradnjo sodobnih avtocest in hitrih cest. V programu je predvideno, da bi glavna magistrala, tako imenovana Slovenika, potekala od državne meje pri Sentilju preko Maribora in Ljubljane do Kopra. To naj bi bila sodobna avtocesta, vendar pa sam program predvideva, da bi jo od Senožeč naprej gradili po etapah in sicer najprej dvopasovno, nato pa še preostala dva pasova. Predvideno je, da bi Slovenika imela v Divači odcep za Sežano oziroma Fernetiče.

Odcep proti Novi Gorici pa je že od nekdaj predviden, vendar bo tip ta cestne povezave prilagojen tipu italijanske avtoceste, ki prihaja k nam blizu Nove Gorice.

Potreba po nadaljevanju avtoceste iz Razdrtega do Senožeč je utemeljena zaradi zelo gostega prometa na tem odseku, ki pa se v Senožečah razdeli v dva kraka. V nedavnem sporočilu republiške skupnosti za ceste slovenski javnosti je bilo med drugim tudi zapisano, da so strokovnjaki mednarodne banke za obnovo in razvoj železnic prišli do zaključka, da avtoceste od

Vrhnika do Postojne opozarjajo, da bo glede na ugotovljene prometne tokove treba poiskati možnost za rešitev ozkega grla med Razdrtem in Senožečami.

»Ze vrsto let z anketami in štetjem prometa ugotavljamo obremenjenost posameznih cestnih odsekov in gostoto na njih. Večkratni rezultati so pokazali, da se v Postojni tretjina vozil usmeri proti Reki, dve tretjini pa proti Razdrtemu. Tu šestina vozil zavije desno proti Ajdovščini, pet šestin pa nadaljuje vožnjo proti Senožečam, kjer se prometni tok razdeli v dva približno enaka dela proti Sežani in državni meji ter proti Kopru. Je pojasnil inž. Marjan Kranjc, vodja programskega sektorja republiške skupnosti za ceste.

Proti Kopru ali proti italijanski meji?

Ko bo odpravljen prometni »zamašek« med Razdrtem in Senožečami, bodo kajpak na vrsti drugi cestni odseki, ki so potrebnejši kot nadaljevanje avtoceste iz Senožeč. Osnutek dolgoročnega programa razvoja cestnega omrežja predvideva, da bi vsi trije kraki proti Kopru, Fernetičem in Razdrto—Nova Gorica prišli na vrsto šele po letu 1980, ker so drugi cestni odseki akutnejši. Osnutek je zdaj v razpravi in pojavila se je dilema: ali naj se Slovenika usmeri proti Kopru ali proti italijanski meji? V smer, ki bi jo pač določili glede na italijanski program gradnje avtocest, saj bi s tem naša cesta pridobila na pomenu zaradi tranzitne povezave? Dejstvo namreč je, da Italijani pospešeno gradijo terminal pri Fernetičih, hkrati pa so na naši strani asfaltirali že precejšnje površine za številne tovornjake, ki dnevno prečkajo mejo. Italijanski krogi si prizadevajo, da bi se dva odseka avtoceste povezala pri Fernetičih, hkrati pa so za to zainteresirani tudi madžarski gospodarski krogi.

Na republiški skupnosti za ceste je bilo sprejeto stališče, naj bi v Italiji poiskali močne kreditne vires za gradnjo avtoceste, vendar ti krediti ne bi v ničemer smeli obremenjevati sloven-

skega »cestnega dinarja«. Hkrati pa to ne sme povzročiti premikov v dinamiki, ki jo predvidevajo naši načrti.

Iz Razdrtega, kjer bodo gradbeniki pričeli z deli jeseni letos, bo treba na odseku do Senožeč zgraditi 760 metrov dolg predor z dvema voznima pasovima, širokima skupno enajst metrov. Ze zdaj je rezerviran teren še za drugi predor, ki bo na vrsti čez leta, kajti takšna investicija je zelo draga. Kilometer predora stane približno 140 milijonov oziroma šestkrat več kot kilometer avtoceste. S krajevnno skupnostjo v Razdrtem so se strokovnjaki sporazumeli in načrte spremenili za nekaj metrov, ter se tako prilagodili njihovim zahtevam. Če bodo dela potekala po načrtih, to pa je pri gradnji predorov težko zagotoviti, bo odsek do Senožeč nared do konca leta 1976.

Po programu naj bi avtocesto gradili naprej proti Divači, vendar zdaj ni mogoče reči kdaj, kajti denarja ni. Odsek od Divače proti Fernetičem bi bil verjetno prejšnji na vrsti kot odsek proti Kopru. Koper in slovenska obala potrebujejo avtocesto, vendar sedanje obremenitve niso tako močne, razen v sezoni. Ker zdaj gradijo obalno cesto, bi bilo nujno urediti »vinkasti Crni kal«. Strokovnjaki republiške skupnosti za ceste so že razmišljali, da bi zgradili cesto na stebrih tja do Ospa, toda pokazalo se je, da je ta investicija veliko predraga. Če bi sedanjo cesto razširili in uredili tako, da bi bila za vožnjo navkreber na voljo dva pasova, navzdol pa en pas, bi bilo morda bolje. Na tej cesti so glavni problem težki tovornjaki, ki vozijo iz koprške luke.

Nadaljnji odseki

Nova Gorica bo dobila po načrtih sodobno štiripasovno cesto. In kakaj ne avtocesto? Nelogično je, da bi pri nas gradili avtocesto, Italijani pa hitro cesta. Cesta, ki »prihaja« iz Italije k nam, je hitra cesta tipa »racorodoc«. To je štiripasovnica, široka šestnajst metrov z dvema voznima pasovima na vsaki strani, vmes pa ju ločita le

dve neprekinjeni črti. Pri nas bomo gradili bogatejši tip ceste. Dva pasova v eno in dva v drugo smer bosta široka po sedem metrov in pol, vmes pa bo skoraj dva metra širok vmesni pas (avtocesta ima štiri metre širok vmesni pas). Cesta bo brez tako imenovanega odstavnega pasu in bo imela po en meter urejenih bankin na vsaki strani. Vsa križanja bodo izvenivovska bodisi kot nadvozi ali podvozi. Najprej naj bi gradili odsek od državne meje do vasi Selo pri Ajdovščini, nato drugi odsek od Razdrtega do Podnanosa in šele nato vmesni odsek. Strokovnjaki pravijo, da bodo najtežja dela na drugem odseku, saj je nevarnost, da bi pobočje Nanosa drselo. Modernizirano sedanjo cesto od Razdrtega do Podnanosa bi uporabili kot del nove ceste, drugi del pa bi gradili skoraj vzporedno, vendar izvenivovsko.

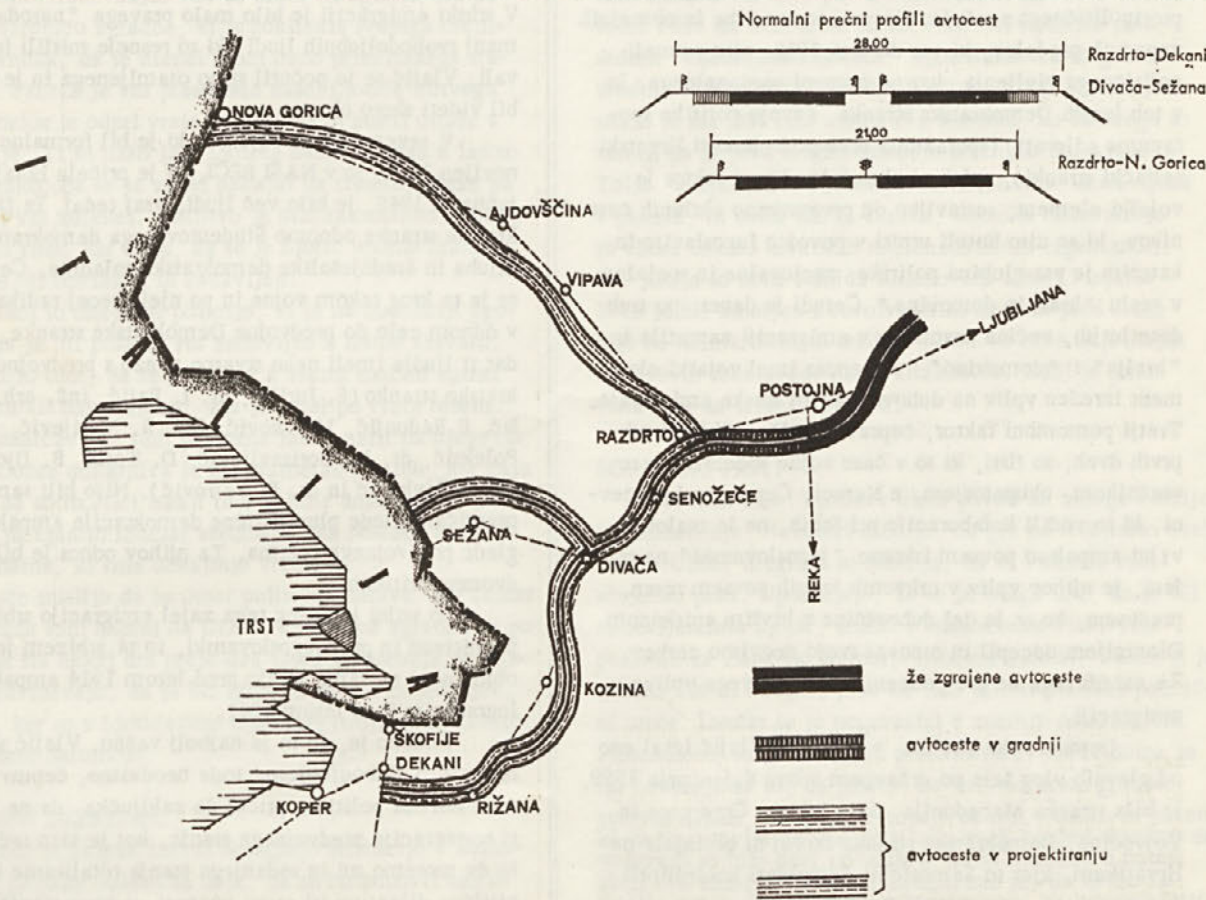
Hudo prometno grlo je posebno cesta Ljubljana—Vrhnika. Naša država kandidira za posojilo pri mednarodni banki za obnovo in razvoj za ta odsek v sedmem projektu, kar pomeni, da naj bi bila posojilna pogodba podpisana v prvi polovici prihodnjega leta, septembra 1975 pa bi pričeli z deli. Gradnja bo trajala dlje kot normalno zaradi zahtevnejšega terena na berju. Letos bodo zgradili poskusni nasip, ki naj bi dokončno odločil o izbiri materiala in o tehnologiji gradnje. Ta cestni odsek bo predvidoma zgrajen konec leta 1978.

V osmi cestni projekt je prijavljen mednarodni banki v Washingtonu del ljubljanske obvoznice Črnuče—Vizmarje—Doig most. Graditi ga bodo začeli predvidoma leto kasneje kot avtocesto Ljubljana—Vrhnika.

Na republiški skupnosti za ceste menijo, da mimo vseh naštetih problemov ne bo moč dalj časa čakati na gradnjo prvega kraka gorenjske avtoceste od Ljubljane do Naklega in predora skozi Karavanke, kjer bi se naša avtocesta povezala z avstrijsko tursko avtocesto, ki bo do leta 1980 zgrajena do Beljaka. Razen tega pa bo treba zgraditi še odsek avtoceste od Hoč do državne meje pri Sentilju, kjer bo zgrajen priključek avtoceste, ki jo Avstrijci gradijo v etapah.

Andrej Pirkovič

DELO
Ljubljana

BOŽIDAR VLAJIĆ IN 'OSLOBODJENJE'

Kakor smo zadnjič poročali, je 14. maja umrl v Londonu v svojem 86. letu starosti Božidar Vlajić, bivši minister v londonski begunski vladi in tajnik Glavnega odbora Demokratske stranke. Četudi njegovo politično delovanje ni bilo direktno povezano s slovenskimi političnimi problemi v posebni meri, je vendar zanimivo, tudi za slovensko politično zdomstvo, kako se je pokojni Vlajić izognil formiranju begunske Demokratske stranke in kako je našel zadovoljivo rešitev sodelovanja z mlajšimi generacijami.

Ker je bil pokojni Boka Vlajić član Saveza Oslobođenje, smo zaprosili g. Desimirja Tošića, urednika NAŠE REČI, da pojasni to Vlajićevo značilnost:

*

"Mnogi so me večkrat vpraševali, med njimi tudi nek ugledni slovenski javni delavec, in to večkrat, zakaj je Božidar Vlajić vstopil v Savez 'Oslobođenje' in sodeloval pri NAŠI REČI, in zakaj ni reorganiziral Demokratsko stranko Ljube Davidovića in Milana Grola.

Da bi mogel odgovoriti na to vprašanje, moram najprej reči nekaj besed o srbski politični emigraciji, nato o samem Vlajiću, pa tudi o Savezu 'Oslobođenje' in mesečniku NAŠA REČ.

Srbsko emigracijo v glavnem sestavlja nekaj faktorjev izjemno konservativnega, tradicionalnega in celo protipolitičnega značaja. Najprej imate Srbe iz obmejnih zapadnih predelov, ki vse do leta 1918. niso poznali političnega življenja, kar ne pomeni nacionalnega. In v teh krajih Demokratska stranka, s svojo politiko sporazuma s Hrvati, (sporazuma brez podrejenosti Hrvatski seljaški stranki), sploh ni obstajala. Drugi faktor je vojaški element, sestavljen od prvenstveno aktivnih častnikov, ki se niso hoteli vrniti v povojno Jugoslavijo in katerim je vsa globina politike, nacionalne in socialne, v geslu "kralj in domovina." Četudi je danes, po treh desetletjih, večina častnikov v emigraciji zapustila i "kralja" i "domovino", je vendar imel vojaški element izreden vpliv na duhovni razvoj srbske emigracije. Tretji pomembni faktor, čeprav številčno šibkejši od prvih dveh, so tisti, ki so v času vojne sodelovali s so-vražnikom, okupatorjem, z Nemci. Čeprav so Ljotičevci, ki so vodili kolaboracijo pri Srbih, ne le maloštevilni ampak so povsem iskreno "jugoslovenski" nastrojeni, je njihov vpliv v crkvenih krogih povsem resen, predvsem, ko se je del duhovščine z bivšim episkopom Dionizijem odcepil in osnoval svojo neovisno cerkev. Že zaradi tega ne gre podcenjevati njihovega vpliva v emigraciji.

Demokratska stranka, v kateri je Vlajić igral eno od glavnih vlog šele po državnem udaru 6. januarja 1929, je bila stranka Macedonije, ožje Srbije, Črne gore in Vojvodine. Demokratska stranka skoraj ni obstajala na Hrvatskem, kjer so Samostojni demokrati kontrolirali večino Srbov, pa tudi ne v Bosni in Hercegovini.

Demokrati Davidovića, Grola in Vlajića niso bili

republikanci, - (dasi se je Vlajić v emigraciji povsem odkrito izjavljaj za republikanca), - vendar se v tej stranki niso nikdar tako izjavljali za monarhijo kot je sicer bilo to običajno pri Srbih, celo v opozicijskih krogih, in pri Radikalih in Zemljoradnikih (razen pri levih zemljoradnikih), ne samo s prepričanjem ampak tudi z odgovarjajočim ritualom. Med vojno je bila Demokratska stranka manj angažirana v odporiških pokreth kot, recimo, Zemljoradnička stranka, (čeprav ta poslednja v obeh pokreth skoraj v enaki meri), je bilo vendar njeno protinemško stališče izjemno poudarjeno. Eden od šestindvajsetih članov strankinega izvršnega odbora je bil neposredno likvidiran leta 1941 od strani Nemcev v Kra-gujevcu, na intervencijo Ljotičevcev. To je bil Drago-ljub Milovanović Bena, ki je bil ubit skupaj s sinom Rudolfom (Milovanovićeva žena je bila Francozinja). Od stopetdesetih članov glavnega odbora je bila ena desetina v ujetništvu v Nemčiji poleg ene petorice v emigraciji (Grol, Vlajić, Boža Marković, Dobrovoje Lazarević in Radoje Knežević). Končno so Nemci aretirali tudi slede-če člane glavnega odbora: A. Trifunca (emigrant v Franciji), B. Bubala (emigrant v Kanadi), D. Stevanovića (emigrant v ZDA), D. Dimitrijevića (ubit od Madžarov), arhimandrita M. Miletića (ubit od Nemcev), S. Simeo-novića Čokića (zažgan od ustašev). Ni treba posebej navajati vse tistih, ki so trpeli od partizanov in komunistov.

Sam Vlajić je bil predvsem intelektualec, manj pravi in neposredni politični delavec. Čeprav je opravljaj organizacijske posle v stranki, je to lahko delal med samim narodom samo z avtoriteto Davidovića in Grola. V srbski emigraciji je bilo malo pravega "naroda", in še manj svobodoljubnih ljudi, ki so resneje mislili in delovali. Vlajić se je počutil silno osamljenega in je včasih, bil videti skoro obupan.

V savezu 'Oslobođenje', ki je bil formalno ustanovljen 1949, in v NAŠI REČI, ki je pričela izhajati v januarju 1948, je bilo več ljudi, vsaj tedaj, iz Demokratske stranke odnosno Študentovskega demokratskega kljuba in Srednješolske demokratske mladine. Čeprav se je ta krog tekom vojne in po njej precej radikaliziral v odnosu celo do predvojne Demokratske stranke, so vendar ti ljudje imeli neko stvarno zvezo s predvojno Demokratsko stranko (E. Jurišić, dr. I. Pajić, inž. arh. B. Tošić, B. Radonjić, M. Ivković, inž. B. Matijević, dr. S. Poleksić, dr. M. Borisavljević, D. Tošić, B. Djokić, dr. D. Živković in dr. P. Petrović). Niso bili samo trdno prepričani glede pluralistične demokracije ampak tudi glede predvojne režima. Ta njihov odnos je bil brezdvomno kritičen.

Po vojni je poleg tega zajel emigracijo srbizem, primitiven in protijugoslovanski, in ta srbizem je pričel objokovati ne samo Srbijo pred letom 1914 ampak tudi Jugoslavijo pred letom 1941.

Končno je, in to je najbolj važno, Vlajić vzporedno z 'Oslobođenjem', toda neodvisno, čeprav edini med starimi politik, pričel do zaključka, da ne more biti restavracije predvojne stanja, kot je sam rad govoril, in da moremo mi iz sedanjega stanja totalitarne komunistične diktature iti samo vnaprej, v novo stanje, ki ne

bo imelo nobene zveze z dobo pred 1941 letom in seveda tudi ne pred 1945 letom.

Čeprav je prve mesece 1945/46 okleval, ali naj bi se vrnil v Titovo Jugoslavijo, je bil Vlajić globoko proti komunistični ideologiji in sistemu. Toda to njegovo stališče je bilo bolj rezultat njegove kulture in intelektualstva kot pa rezultat kakšnih socialnih, nacionalnih ali religioznih občutkov. Poleg tega je bil ostro proti emigrantskemu antikomunizmu, kot ga je videl pri večini Srbov, in to ga je vezalo na 'Oslobodjenje' in NAŠO REČ, katerima se je formalno tudi pridružil leta 1961, nikdar misleč na to, da bi reorganiziral Demokratsko stranko. Kot da bi vedel, da se mora vsaka reorganizacija demokratičnih strank v tej in takšni srbski emigraciji končati z burko, kakor se je tudi dogodilo s tremi srbskimi strankami - z radikalno, zemljoradničko in socialdemokratsko.

DESIMIR TOŠIĆ

UMOR JAŠE LJOTIĆA

Od posebnega dopisnika

V sredo 10. julija so našli v stanovanju na 4 Zieblandstrasse umorjenega Jakova Ljotića, predsednika "Zbora" in lastnika časopisa ISKRA. Ker se že dva dni prej ni odzival na telefonske klice, so se njegovi prijatelji pričeli bati, da se mu kaj pripetilo. Predvidevali so, da je morda bolan; star je bil namreč 79 let. Zato sta se prota A. Todorović in prof. V. Vlahović napotila k Ljotićevemu stanovanju. Ker se nihče ni oglasil, sta obvestila oskrbnico zgradbe, ki je poklicala svojega osemletnega vnuka, da je zlezal skozi okno prizemskega stanovanja. Fantek je ves prestrašen našel Ljotića mrtvega na tleh, makar je odprl vrata od znotraj in pustil ostale v stanovanje. Ti so našli Jašo Ljotića zadavljenega z lastno kravato tako, da se je vozil nahajal na tilniku, obraz pa mu je bil ves zatekel. Pohištvo je bilo razmetano, mnogi papirji na tleh, kar kaže, da se je Ljotić uporno branil, preden je bil obvladan in zadavljen.

Takoj so obvestili policijo, ki je na obdukciji ugotovila, da je bil pokojni res zadavljen z lastno kravato. Ugotovili so tudi, da se je Ljotić z vsemi močmi upiral napadalcu ali napadalcem, ker je imel po vsem telesu sledove udarcev, pa tudi pramena las so našli na njegovih nohtih. Dober del arhiva je bil razmetan po tleh, kar daje misliti, da so morilci iskali tudi kakšne dokumente. Gотовo je, da ni zginilo ničesar vrednega. Na postelji so našli zbirko znamk, ki ima dokajšnjo vrednost.

Obče mislijo, da je umor politične narave, pri čemer seveda pada sum naprej na UDBo. Oskrbnica zgradbe je potrdila, da sta nekaj dni prej dva tujca vpraševala po Ljotiću. Predvidevajo, da je bil umor izvršen v ponedeljek, 8. julija, ker so v Ljotićevem pisalnem stroju našli začetno pismo s tem datumom.

OPRASKANI UKRAJINEC

Umor je kajpak izzval dokajšnjo senzacijo v Muenchenu in nemške oblasti se boje, da se bo ponovil val umorov iz leta 1968/69. Zato je tudi policija obljubila nagrado 2000 DM za kakršnekoli podatke, ki bi mogli

odkriti zločince. Motive samega umora je namreč težko dognati. Mož je bil star 79 let in pred nekaj meseci se je umaknil iz aktivnega političnega življenja. Tudi vodstvo "Zbora" je predal odboru. Kaj naj bi kot takšen torej škodoval jugoslovanskemu komunističnemu režimu? Zato celo nekateri mislijo, da je bil Ljotić ubit samo zaradi "narodnega ključa," to je zato, ker je Srb, in da bo glavni obračun UDBe šele sledil, toda s Hrvati. Poleg tega pa mora biti že samo ime Ljotić privlačno UDBi za politično likvidacijo.

Po najnovejših vesteh se je nemška policija zagrizla v ta slučaj, da najde krivce; toda zdi se več kot gotovo, če gre za političen umor, da so morilci že zdavnaj izven Muenchena in na varnem. Poleg ostalega je policija zaslišala vse Ljotićeve sodelavce in prijatelje, da bi našla kakšne podatke, ki bi mogli odkriti sled. Zaslišali so tudi nekega Ukrajince, ki je od časa do časa delal v tiskarni "Iskre" in je poznal Jašo Ljotića. Dotični je bil svoje čase partizan v odredih ukrajinskega upornika Štefana Bandere in je nekajkrat odšel na sabotažne akcije v Sovjetsko zvezo. Zanimivo je, da so ostali, ki so odhajali z njim, bili vedno aretirani ali pobiti, njemu pa se je vedno uspelo vrniti. Mož je redno hodil na dopust v Jugoslavijo; imel je nemški potni list. Tistega ponedeljka in torka, 8. in 9. julija ga ni bilo na delu, a ko se je spet pojavil, je imel brazgotine po obrazu, kot da se je z nekom tepel. Je morda tu kakšna zveza?

Kot sem že omenil prej, je bil Muenchen pred nekaj leti prizorišče političnih umorov. Umorjeni so bili tako Srbi kot Hrvati; po "nacionalnem ključu"? 26. oktobra 1968 sta bila ubita na 26 Paul Heysestrasse predsednik "Ujedinjenih Hrvata" Mile Rukavina in glavni urednik HRVATSKOG LISTA Krešimir Tolj. V istih prostorih je bil ubit tudi mladi Vid Maričić, za katerega so sumili da je pred svojim koncem likvidiral Rukavino in Tolja. 9. aprila 1969 je eksplodirala bomba, dostavljena v paketu, in ubila Mirka Čurića, lastnika restavracije in člana ene od hrvatskih nacionalističnih organizacij. 30. junija so ubili Nahida Kulenovića a že 17. aprila 1969 je bil umorjen z revolverskim strelom pred svojo hišo na Rainfarnstrasse urednik ISKRE in eden najbližjih Ljotićevih sodelavcev Ratko Obradović. Zdaj je prišla vrsta tudi na samega Ljotića.

SOVJETSKI PRSTI ?

Seveda daje Ljotićev umor povod za mnoge verzije in tolmačenja. Nekateri mislijo, da gre za rivaliteto dveh struj v UDBi, drugi pa so mnenja, da so vmešani tudi sovjetski prsti. Opozarjajo, da se je istega dne, ko je bil zadavljen Jaša Ljotić, mudil v Muenchenu Titov veleposlanik za Zapadno Nemčijo Budimir Lončar. Težko si je misliti, da bi Beograd prav ob taki priliki planiral politični umor. Lončar se je pogovarjal z znanim časnikarjem Stroehmom, ki je usmerjen protititovsko. Predvidoma je šlo Lončarju za to, da pridobi za titovsko stvar gotove vplivne ljudi, zlasti po Titovem obisku v Bonnu in potem, ko je Jugoslavija dobila milijardo mark kredita. Recimo da to Rusom ni bilo prav po volji in da so z umorom hoteli ubiti dve muhi na en mah. Izključeno je, da bi šlo za ustaški umor. Enako ne za subverzivnost, za katero Ljotić ni bil voljan niti ne sposoben. Ni pa dvoma, da UDB lansirala tudi svoje verzije, če je umešana, da zamegli primer.

KULTURA IN OMIKA

Ljubljanci so se naposled odločili, da zaupajo izdelavo Cankarjevega spomenika kiparju Janezu Boljku. Cankar ima precej smole s svojimi spomeniki. Na Vrhniški je kmalu po koncu prve svetovne vojne umetniška žirija izbrala osnutek kiparja Lojzeta Dolinarja, toda pripravljalni odbor izida natečaja sploh objavil ni ter je na tistem naročil delo kiparja Iva Jurkoviča. Podobne peripetije so se dogodile tudi v Clevelandu. Ljubljanska mestna občina je mestu podarila pisateljev doprni kip, delo kiparja Petra Lobode. Leta 1936 so nameravali postaviti ta kip poleg Gregorčičevega, toda pol leta pred odkritjem je kip bil ukraden. Naslednje leto so odkrili pisateljev kip, delo Rudolfa Mafka po fotografiji Lobodovega dela. V Ljubljani sami so po 50-letnici pisateljeve smrti razpisali interni natečaj, a osnutki so razočarali vse. Tako so leta 1971 razpisali novi splošni slovenski natečaj. Na tem natečaju prve nagrade niso podelili, toda kipar Janez Boljka je dobil "drugo zvišano nagrado." Tako se je žirija odločila, naj Boljka poskuša svojo srečo z novim osnutkom spomenika. Upajmo, da bo Boljka le prišel na dan s sprejemljivim osnutkom. Do takrat se bo morala žirija odločiti, kje naj bi spomenik stal. Tako z optimizmom gledamo v bodočnost, ko bodo naši potomci videli Cankarjev spomenik v Ljubljani za stoletnico pisateljeve smrti.

Založba Mladinska knjiga v Ljubljani je izdala zemljevid z italijanskimi in slovenskimi imeni v Furlaniji, Julijski krajini in Benečiji, torej pokrajinah v Italiji, kjer žive Slovenci. Zemljevid, pri čigar izdelavi je sodelovalo večje število Slovencev iz teh pokrajin, vsebuje okoli 1.300 slovenskih in 2.400 italijanskih imen. Avtor zemljevida je dr. Jakob Medved.

Društvo književnikov prevajalcev Slovenije je tudi letos podelilo Sovretove nagrade za kvalitetne prevode, izšle v letu 1973. Žirija pod predsedstvom Kajetana Gantarja je podelila dve nagradi: Niku Koširju za prevod Cervantesovega romana "Don Kihot" in Primožu Simonitiu za prevod Petronijevega romana "Satiricon." Obe deli sta izšli v zbirki "Sto romanov," katero izdaja Cankarjeva založba. Urednik zbirke je Anton Ocvirk.

Letos je na slovenski gimnaziji v Celovcu maturiralo 33 dijakov in dijakinj. Od ustanovitve gimnazije leta 1957 oziroma od prve mature leta 1963 je na šoli dobilo zrelostna spričevala že 367 maturantov. Kljub temu da je pouk v gimnaziji že vsa leta popoldan in da se bo šola lahko preselila v lastne prostore predvidoma šele v letu 1975, število vpisanih dijakov stalno raste. V preteklem letu je doseglo že številko 433.

Založbe Mladinska knjiga v Ljubljani je bila ena od

štirih založb kateri je junija bila prvič podeljena Plaketa Ljudmile Podjavorinske, slovaške narodne umetnice, za zasluge pri razširjanju slovaške otroške literature v svojih deželah.

Umrli je bivši profesor slavistike na graški univerzi dr. Josef Matl. Pokojni profesor povezuje preteklost s sedanostjo; njegov učitelj sta bila Matija Murko in Vatroslav Jagić, ko pa je že bil na univerzi v Gradcu, je pri njemu doktoriral Ivo Andrić.

Tole so mi poslali iz Trsta:

"Ljubljansko DELO je 8. julija javilo, da bomo v Trstu dobili Prešernovo ulico. Stvar bi bilo na prvi pogled pozdraviti. Pomislek pride mogoče tedaj, ko pomislimo, kdaj je živel in deloval Prešeren v Trstu? Še bolj mogoče tedaj, če nam je znano, da so se nekateri že pred kakimi 15 leti prizadevali, da bi v Trstu dobil svojo ulico Srečko Kosovel, domačin iz bližnje Sežane oziroma iz Tomaja. Tega seveda površni italijanski Trst ne pozna (Chi è quel tipo?). Ne pozna ga niti tržaški župan, prizadevni Spaccini, ki se mu menda le nekaj svita o slovenski kulturi (Quanti "slavi" ci siamo a Trieste?).

Kosovelove ulice v Trstu ne bo, bo pa Prešernova, če smemo verjeti besedam tržaškega župana in pisanju ljubljanskega dopisnika v Trstu tovariša Ivota Vajgla. Bolje kot nič vsekakor, samo da domača tržaška slovenska in primorska kultura ne bo zastopana, prekrita bo s Prešernovim imenom in to je še huje, saj se bo poslej zdelo, da je slovenska prisotnost v Trstu priznana, kar pa nikakor ni res. Kje je spomin na imenitnega Ukmarja, na že omenjenega Kosovela, na druge primorske ustvarjalce kot so bili naprimer, Pregelj ali Bevk ali Gregorčič, ter drugi, ki so vendar živeli v zaledju Trsta; kje so imena openskih ali bazoviških žrtev kot Pinko Tomažič, Marušič, Bidovec ... ali proti koncu vojne v Trstu umorjeni pesnik Stanko Vuk. ? Res je, da je bil Trst zmeraj usmerjen na morje, toda predvsem italijanski del, slovenski del pa je bil izhodišče vsega primorskega sveta od Triglava do Jadrana.

Zato je toliko bolj žalostno, da veliki Prešeren lahko služi tržaškim Italijanom in ozkotirnim Kranjcem za kamuflačo in s svojim imenom ne zastopa, ampak lahko le prikriva pravo slovensko narodno in kulturno prisotnost v Trstu."

SPECTATOR

Čestitamo

V Washingtonu, D.C., v Združenih državah Amerike je aprila meseca praznoval svojo šestdesetletnico profesor dr. Ciril Žebot, ki je našim čitateljem znan po svojih stalnih prispevkih v našem listu, še bolj pa je znan širom zdomstva in v domovini po svojih dveh knjigah o "Sloveniji včeraj, danes in jutri", kjer je, zlasti v prvi, tako dobro analiziral slovensko narodno vprašanje z opisom in razlago dogodkov med vojno in po njej. Prof. Žebot je tudi stalni sodelavec kanadske SLOVENSKE DRŽAVE, ki letos obhaja petindvajsetletnico svojega izhajanja, sodeluje pa tudi v drugih listih občasno ter ga je smatrati kot enega redkih Slovencev, ki se oglašajo tudi v tujem tisku.

Od meseca do meseca

OBLETNICA V DRVARJU

Še ves navdušen nad 10. kongresom ZKJ je Tito 1. junija prišel v Drvar in opazoval vojaško vajo, ki naj bi bila ponovitev nemškega padalskega napada na Drvar pred 30 leti. Za Titov rojstni dan, 25. maja 1944, so namreč Nemci napadli Drvar, kjer je bil partizanski glavni štab. Ker je bil kraj slabo zavarovan in je Tito iz strahu pred letalskimi napadi bival v votlini, ki je imela en sam dostop, bi ga bili Nemci skoraj ujeli. Pri krojaču v trgu so zaplenili njegovo uniformo. Trideset let kasneje je 2. junija Tito na zborovanju v Drvarju govoril o junaštvu tistih, ki so ga rešili. "Kaj bi pomenilo, če bi se Hitlerju namera posrečila? O tem ni treba veliko ugibati," je dejal Tito. O 10. kongresu je Tito dejal, da je "pokazal tisti največji rezultat, ki je tudi najpomembnejši za naš nadaljni razvoj. To je enotnost ZKJ, njena trdnost in odločnost, da se še uspešneje bori proti vsem poskusom, ki bi vodili z linije našega programa. Tu sta se pokazali trdnost in kohezija naših narodov, predvsem pa še lik našega delavskega razreda, ki je ZK priznal kot avantgardo, kot nosilca socialistične misli in socialistične ustvarjalnosti."

TITO JE POPUSTLJIV

Med nekajdnevnim oddihom na Zlatiboru je predsednik predsedstva Srbije Dragoslav Marković 6. junija priredil večerjo za Tita. V odgovoru na zdravico je Tito govoril o velikem delu, ki so ga opravili s kongresom: "Za nami je nemajhen boj. To ni bila šala, to je bil velik in težaven boj, boj za konsolidacijo zveze komunistov, za ponovno osvojitve tistih pozicij, ki jih mora imeti v družbi, kjer se gradi socializem. Bilo je tudi nekaj nerazumevanja. Včasih je človeku tudi nekoliko težko, kadar mora ne žalost odstraniti ljudi, s katerimi je dolga leta skupaj delal, s katerimi je bi takorekoč ne samo tovariš pri delu, temveč tudi v prijateljskih stikih. Toda v revoluciji tega ni mogoče upoštevati. Revolucija mora iti svojo pot. Tisti, ki niso sposobni, da bi se naprej šli po pravilni poti našega boja, ne morejo biti več tu."

"Tu bi rad omenil samo nekaj, to je, da tudi teh ljudi, tudi teh bivših tovarišev po boju, ne bi bilo treba izločiti iz družbenega gibanja. Treba bi bilo nekako najti pravičen odnos do njih. So ljudje, ki se lahko ponovno vrnejo na voz revolucije. Do takih ljudi moramo biti obzirni in jim moramo pomagati. Ne smemo jih za zmeraj izobčiti, temveč jim moramo pomagati, kolikor je mogoče. Kajti to so bili dragoceni kadri, nam pa so ljudje potrebni pri našem nadaljnjem razvoju in nadaljnjem boju. Pomislimo na to in pomagajmo tem ljudem, da se bodo vrnili v naše vrste. V naši družbi so razna opravila. Nekatera so zelo velika in zelo zapletena, zapleteno pa je tudi celotno delovanje v naši družbi, tako kakor v vsaki družbi sploh," je rekel Tito.

SATELITSKA POSTAJA

Tito je 7. junija v Prilikah pri Ivánjici izročil namenu prvo zemeljsko satelitsko postajo v Jugoslaviji. S pomočjo umetnega zemeljskega satelita "Intersata" ki lebdi 36,000 km nad Atlantikom, bo postaja s 60 kanali posredovala telegrafске, telefonske in televizijske zveze s Severno in Južno Ameriko in z delom Afrike. Elektronsko opremo so dobavili in pomagali postaviti Japonci. Jugoslavija je prva socialistična država, ki se vključuje v zahodni "Intersat." Nekaj kanalov svoje postaje, ki je s satelitom v zvezi s pomočjo velike parabolične antene, je dala v najem Madžarski, Bolgariji in ČSSR.

ČESTITKE BREZNJEVA

Ob Titovi izvolitvi za predsednika ZKJ je Leonid Brežnev v imenu politbiroja KPSZ Titu "prisrčno" čestital. V enoglasni izvolitvi "vidimo priznanje za vaše zasluge v socialističnem razvoju Jugoslavije ter popolno odobravanje smeri za krepitev vodilne vloge partije, komunistov in delavskega razreda," je pisal Brežnev. Zelenel je Titu zdravja in uspehov pri delu za krepitev socialističnih pridobitev in "poglobljanju bratskega sodelovanja in medsebojne dejavnosti naših partij in držav, tako pri reševanju nalog socialistične in komunistične izgradnje, kot tudi v boju za interese miru in družbenega napredka."

ZLOM ORJUNE

V Trbovljah so 1. junija praznovali petdesetletnico "velikega boja zasavskih proletarcev s fašisti." Leta 1942 je Orjuna ("Organizacija jugoslovanskih nacionalistov") hotela v Trbovljah razviti zastavo, a sprevid so napadle komunistične "proletarske akcijske čete." V pretepu so se streljali s pištolami in eden od proletarcev je vrgel ročno granato. Ubiti so bili trije orjunaši in pet delavcev. Ob obletnici je na zborovanju v Trbovljah govoril sekretar ZKJ Stane Dolanc, ki je obsodil Orjuno kot "začetek fašističnega gibanja na tleh Jugoslavije" in pohvalil KP, ki je usmerila vse sile "v boj zoper črno fašistično nevarnost, zoper najbolj reakcionarno, gnusno in nečloveško politično doktrino, kar jih je zgodovina kdaj poznala."

Dolanc še vedno vidi fašistično nevarnost po vsem svetu: "Danes spet lahko srečujemo sledi fašistične golazni po mnogih državah sveta," v Španiji, Italiji, Vietnamu, Kambodži in Južni Koreji. "Bivši pripadniki fašističnih enot v Jugoslaviji - belogardisti, ustaši, četniki in drugi - se svobodno sprehajajo po nekaterih državah Evrope, Avstralije in Amerike." Mednarodno reakcijo "vede ali nevede podpirajo tudi vsi tisti, ki se sicer imajo za demokrate, dopuščajo pa, da se pod njihovim okriljem rojevajo, še več, tudi razvijajo fašistične ideje." V Jugoslaviji pa ne bodo dopustili, da bi se rojevale "kakršnekoli ideje in ali politična gibanja, ki bi pod plaščem socialne demagogije, unitarizma ali socialšovinizma samo spominjale na čase, ki smo jih preživeli."

Dolanc je pohvalil 10. kongres ZKJ, ki je potrdil,

da je bila v preteklem obdobju uspešno opravljena "poglavitna naloga komunistov - boj za nadaljnji razvoj socialističnih samoupravnih odnosov v naši družbi in za nadaljno afirmacijo politike neuvrščenosti;" potrdil je pravilnost politike ZK "v boju proti opozicijskim elementom, frakcionaštvu, nacionalizmu, centralizmu, birokratizmu." Da bi lahko uspešno opravili bodoče naloge, "se moramo še bolje organizirati, več in bolje delati z občutkom odgovornosti za vse tisto, kar se dogaja v naši družbi." Delegatski sistem "odpira možnost neposrednega delovanja vseh ljudi pri upravljanju družbenih zadev. Toda vsebino, da tako rečem, življenje in realnost morajo sistemu dati subjektivne sile. To so zveza komunistov, socialistična zveza, sindikati in druge družbenopolitične organizacije. ZK ima posebno odgovornost, kajti samo s svojim neposrednim vključevanjem v samoupravno življenje in delo bo lahko odigrala svojo avantgardno vlogo. ZK ne sme biti zunaj samoupravnega sistema ali nad njim, temveč zgolj v njem samem," je rekel Dolanc.

SPREMEMBE V SZDLJ

Na seji zvezna konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije so 14. junija v Beogradu potrdili za novega predsednika Dušana Petrovića, za podpredsednika Marina Cetinića in za sekretarja Marjana Rožiča. Pred tem sta bila Petrović predsednik in Rožič sekretar Zveze sindikatov. Dotedanji predsednik Veljko Milatović se je zahvalil za sodelovanje. Tita so soglasno izvolili za častnega predsednika. Sprejeli so tudi spremembe v statutu. V novem predsedstvu, ki ima 51 članov, so po štirje predstavniki republiških organizacij SZDL, po dva predstavnika pokrajinskih organizacij, po trije predstavniki družbenopolitičnih organizacij in predstavnik armade. Zvezna konferenca ima 182 članov in jo sestavlja po 20 predstavnikov republiških organizacij, po 15 predstavnikov pokrajinskih organizacij ter po 8 predstavnikov družbenopolitičnih organizacij. Te družbenopolitične organizacije so ZKJ, sindikati, zveza borcev in zveza mladine. Člana predsedstva sta tudi predsednica konference za družbeno dejavnost žensk in direktor BORBE Svetozar Tadić.

KONGRES BORCEV

Od 19. do 21. junija se je vršil v Zagrebu 7. kongres Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Predsednik Marijan Cvetković je v uvodnem referatu poudarjal zvestobo borcev, njihovo globoko vdanost revoluciji in navezanost na politiko ZKJ in Tita. V vodilni vlogi delavskega razreda so borci videli "neposredno kontinuiteto ciljev revolucije." Cvetković je celo dejal, da so se borčevske organizacije "upirale poskusom ohranjanja centralizma" in so se odločile "tudi za decentralizacijo borčevske zaščite..." in se bojevale samo za ureditev temeljnih pravic, ki morajo biti enotne v vsej državi." V resnici je zaradi decentralizacije prišlo skoraj do resnične revolucije, ker so se npr. številni borci iz revne Črne gore bali, da se bodo mnogo slabše odrezali kot tisti iz Slovenije.

Za novega predsednika zveze borcev je bil iz-

voljen armadni general Kosta Nadj, član sveta federacije in član CK ZKJ. Generalni sekretar je Iko Mirko-
vić. Nadj je v sklepnem govoru dejal, da je bila na kongresu "potrjena enotnost misli in dejanj... Razvijanje in krepitev revolucionarne kontinuitete... je nenehna politična obveznost borcev in borčevske organizacije." Toda ta "niti za hip ni bila sama sebi namen," je rekel Nadj.

SLOVENSKI PLENUM

Centralni komite ZK Slovenije je na svoji drugi seji 26. junija razpravljal o družbenopolitičnih razmerah v Sloveniji. Dolg in dolgočasen referat je prebral sekretar Franc Šetinc, ki je dejal, da bo "poglavitna smer v nadaljni akciji boj za uresničevanje nove ustave." Enotnost je bila dosežena, toda ne za vse čase. "Samo govori in prisege na pismo, katerim ne sledi konkretna akcija, ničesar ne spremenijo, prej škodijo, ker sejejo iluzije med ljudi." Ne sme se pozabiti, "da nasprotniki izrabljajo slabosti, ki so ponekod še prisotne," kot v šolstvu, otroškem varstvu, zabavi mladih, založniški dejavnosti, na nekaterih fakultetah in v gospodarstvu. "Zlomiti moramo inflacijski obroč," kar ni mogoče "pretežno z administrativnimi državnimi ukrepi." Pogodbe nekaterih tovarn s tujimi partnerji omogočajo "nedovoljeno prisvajanje dohodka," kar "kajpak ne pomeni, da smo proti tujim vlaganjem. Nasprotno, možnosti takšnega vlaganja smo še premalo izrabili, le s pogodbami moramo zagotoviti dosledno spoštovanje samoupravnih pravic naših delovnih ljudi."

Šetinc je poskrbel tudi za duhovni blagor. "Opraviti moramo škodljiv vpliv raznih socializmu tujih filozofskih tokov... Pojavi tuje indoktrinacije se kažejo tudi v raznih aranžmajih nekaterih naših institucij s tujimi ustanovami, izmenjavi znanstvenikov, kulturnih skupin itd. Ne gre za to, da bi se izolirali od sveta... Toda pri tem moramo biti bolj kritični in selektivni... ne pa dopuščati odvisnost naših ljudi od tujih virov, med njimi tudi od takih, ki so povezani z varnostnimi službami velesil." Tudi "idejnopolično razčiščevanje" na nekaterih fakultetah "ni bilo dovolj dosledno." Tako "na fakulteti za politične vede, sociologijo in novinarstvo preveč ločujejo znanstveno od političnega. Odpori proti politični usmeritvi ZK so pri posameznih skupinicah na filozofski fakulteti. Nekateri oddelki na tej fakulteti so brez vpliva ZK. Del prosvetnega kadra se še vedno zateka k idejnemu nevtiralizmu in pozitivizmu." V gledališčih je "premajhna skrb za idejno-estetsko in programsko usmeritev." Reviji "Prostor in čas" in "Problemi" "nimata izoblikovanega jasnega marksističnega koncepta... V zdravstvu ni pomembno samo odpravljanje črne prakse, temveč gre še za druge probleme, za socialne razlike, ki se kažejo v kvaliteti storitev po socialnem poreklu in socialnem statusu ljudi... Pred nami je ostrejša konfrontacija s pojavi klerikalizma tudi na področju vzgojnega izobraževanja, otroškega varstva, mladinskega tiska itd... Analizirati moramo tudi delovanje klerikalizma na področju kulture, ki je sedaj premalo raziskano," je povedal Šetinc, ki je tudi poudaril potrebo "idejno-

BIJEDIĆ V SOFIJI

Predsednik vlade Džemal Bijedić se je udeležil jubilarne seje sveta za vzajemno gospodarsko pomoč (SEV ali COMECON), ki se je ob 25-letnici te gospodarske organizacije vzhodnega bloka 18. junija začela v Sofiji. Bijedić je v pozdravnem govoru omenil, da Jugoslavija (ki ni polna članica SEVa) sodeluje s SEVom po sporazumu, sklenjenem septembra 1964. "Sodelovanje, ki smo ga navezali na nekaterih področjih, je bilo sprva usmerjeno v vzajemno spoznavanje in obveščanje. Odtlej se je postopoma širilo na vedno več področij, postalo bolj intenzivno in vedno boljše." Bijedić je dejal: "Načela, vnesena v kompleksen program (ki je bil sprejet na 25. zasedanju v Bukarešti), kot so spoštovanje suverenosti, nevmešavanje v notranje zadeve, neodvisnost, popolna enakopravnost in vzajemna korist ter dejstvo, da so odprte možnosti, da tudi druge države sodelujejo pri uresničevanju posameznih načrtov iz kompleksnega programa, so trdni temelji za uspešno in obojestransko sodelovanje med SFR Jugoslavijo in SEV." Tako sodelovanje so uresničili, "ker smo pri tem obojestransko in stvarno upoštevali specifičnosti gospodarskih sistemov," je rekel Bijedić na seji SEV v Sofiji.

TITO V NEMČIJI

Tito je bil od 24. do 27. junija na uradnem obisku v Zvezni republiki Nemčiji. Z njim in Jovanko so bili predsednik predsedstva Slovenije Sergej Kraigher, zunanji minister Miloš Minić, sekretar za zunanjo trgovino Emil Ludviger in uradniki. Pogovarjali so se z zveznim kanclerjem Schmidtom, zunanjim ministrom Epplerjem in drugimi. V gradu Gymnich pri Bonnu, kjer je stanoval, je Tito sprejel zdomce, "gastarbajterje" kot jim pravijo Nemci, in jim povedal, da so ostali zvesti domovini, ki jim mora pripraviti možnosti za povratek. Obiskal je Duesseldorf in je sprejel jugoslovansko nogometno moštvo dopoldne pred tekmo z ZR Nemčijo na svetovnem prvenstvu. Jugoslavija je tekmo izgubila z 0:2 in pokopala upe na udeležbo v polfinalu. "Vračamo se v Jugoslavijo zelo zadovoljni z vsem, kar smo dosegli, razen danes v nogometu," je rekel Tito novinarjem 26. junija zvečer v Bonnu. Prejšnje popoldne se je sešel z bivšim kanclerjem Brandtom, zadnji dan pa je šel v Hamburg, odkoder se je z letalom vrnil domov. Na letališču v Beogradu je ponovil, da "se vračamo zelo zadovoljni" in da je bil "naš obisk uspešen in da odpira perspektive za še boljše odnose in sodelovanje v prihodnosti." V ZRN so ga "toplo in pristržno sprejeli" in je čutil "simpatije in spoštovanje ljudi do naše države." V pogovorih o mednarodnih problemih je ugotovil, "da se naša gledišča dokaj ujemajo ali so vsaj podobna. Posebno ljubo mi je, da sem lahko ugotovil, da kancler Schmidt ceni dejavnost neuvrščenih držav kot bistveno pomemben prispevek k svetovnemu miru," je rekel Tito.

V skupnem sporočilu so "z zadovoljstvom ugotovili, da so se odnosi med državama v zadnjem obdobju razširili in obogatili na različnih področjih sodelovanja."

Ravoj odnosov je bil "uspešen" in izmenjava mnenj "zelo koristna." Gospodarsko sodelovanje se "uspešno razvija" in ga bodo nenehno izboljšali, zlasti v industrijski kooperaciji, skupnem vlaganju in sodelovanju na tretjih tržiščih. Jugoslovani "na začasnem delu" v Nemčiji so "zelo važen dejavnik v medsebojnih odnosih" in zato imajo "vprašanja, ki se tičejo njihovega življenja in dela, posebno vlogo v dvostranskem sodelovanju. Njihova socialna, pravna in ekonomska varnost je povečini podana s sedanjimi dvostranskimi sporazumi, ki zadovoljivo urejajo njihove delovne in življenske razmere. Obe strani menita, da je treba tudi nadalje sprejemati ukrepe, ki bodo njihov položaj še olajšali in bosta tudi v prihodnje sodelovali pri urejanju teh vprašanj, zlasti kar zadeva strokovno izobraževanje in šolanje otrok." Sprejemali bosta ukrepe, "pri katerih gre za gradnjo proizvodnih obratov in čedalje večje odpiranje delovnih mest na ustreznih območjih Jugoslavije, iz katerih ti ljudje prihajajo." Ugodno sta ocenili sodelovanje v znanosti in kulturi in razvoj turizma. "Potrdili sta pripravljenost, da okrepita sodelovanje z namenom, da bi onemogočile terorizem."

Glede mednarodnih vprašanj ugotavlja skupno sporočilo, da "se njuna gledišča o številnih vprašanih znatno ujemajo." Obe državi sta potrdili prepričanje, "da je mir glavni pogoj za nepredek svetovne skupnosti v celoti," ter potrdili svoj namen, da "še naprej konstruktivno in aktivno sodelujeta v delu konference o evropski varnosti in sodelovanju." Zvezni kancler "je naglasil pomen in prispevek Jugoslavije kot neuvrščene države k politiki popuščanja in sodelovanja v Evropi," a Tito "je poudaril prispevek vzhodne politike zvezne vlade k širši politiki popuščanja v Evropi. Poudaril je tudi vlogo, ki jo ZRN lahko odigra v pozitivnem urejanju obravnavanih aktualnih problemov v zvezi z mednarodnimi gospodarskimi odnosi." Tito je "razložil tudi svoja gledišča o prihodnosti Evrope brez blokovskih delitev in umetnih pregraj, v kateri bi se odnosi razvijali ne podlagi spoštovanja neodvisnosti, nedotakljivosti in vsestranskega razvoja enakopravnega sodelovanja vseh držav." Schmidt se je strinjal, a "hkrati je izrazil prepričanje, da je -dokler ne bo dosežena splošna, popolna in nadzorovana razorožitev - mir mogoče zagotoviti samo z ohranitvijo ravnotežja med Zahodom in Vzhodom," pravi skupno sporočilo.

- Kaj je bratomor?
- :?
- Če Dolanc prešiča kolje.
In kaj je samomor?
- ? :
- Če ta vic poveš naprej.

"Pa bo spet nekaj časa šlo", je tipična reakcija Slovencev doma na vest v tujem tisku, ki je dostopen, da je Tito dobil v Nemčiji za Jugoslavijo 4 milijarde mark kredita.

● **TRŽAŠKA KONFERENCA** (Nadaljevanje s 3.strani)
in nadaljujejo z borbo za manjšinske pravice na samem terenu. In prav zaradi tega se mi zdi odločitev koroških Slovencev, da bodo šli prihodnje leto na deželne volitve s svojim lastnim kandidatom, realna in zdrava; realna v danih prilikah, kjer se je treba postaviti v volilni borbi proti avstrijskim strankam, ki so doslej vedno izkoriščale slovenske glasove, in zdrava, ker bo takšna borba vlila zavest slovenskim rojakom in jih napravila aktivne politične borce.

Letošnje leto se počasi začenja nagibati proti svojemu koncu in drugo leto naj bi imeli tudi na Primorskem volitve. Enajsta ura bide in razmere še zdaleč niso urejene, vrste so razbite, ni enotnega volilnega načrta in programa - niti ni volje za eno ali drugo; vse delo se odvija samo v okviru posameznih skupin ali grup. Rezultat bo žalosten in sodba bo padla po samih Primorcih, če se ne bodo zdramili, zakopali svoje bojne sekire in se zedinili na zdravem, realističnem in učinkovitem volilnem planu. Voda teče v grlo, naj se ne zanašajo na mednarodno konferenco!

★ **KONEC 'SLOVENCEV'?** (Nadaljevanje s 7.strani)

slovenskega naroda ni moč ignorirati tudi pred tujino. Kakor hitro padejo Slovenci za mejami, postanejo Slovenci v okviru Jugoslavije uradno pred tujino samo še Jugoslovani. Poskusov za likvidacijo slovenstva je bilo že pred Titovimi komunisti nekaj; poskusi pod komunisti pa so tem bolj nevarni, ker je vse povezano z dogmatiko in ideologijo in ker imajo jugoslovanski komunisti naravne zaveznike v italijanskem in avstrijskem komunistično-socialističnem gibanju.

PISMA UREDNIKU

Uredniku Klica Triglava.

V 414. št. KT ste objavili razmišljanje iz Argentine "Ločitev duhov na Slovenskem in slovenska stvarnost". V vsem se strinjam s piscem, ki je kritičen glede postopka cerkvenih oblasti do naših bratov za mejami. Vedno se poudarja, kako smo Slovenci ostali zvesti večnemu Rimu, pa bomo menda še eno tisočletje morali čakati, da bomo dobili svojega narodnega svetnika, ali pa - kadar bo nabranega toliko denarja, da se bodo na pristojnem mestu zganili in ugodili našim prošnjam. Beremo, da so spisi že davno v Rimu in da jih je treba proučevati in predstavljati ter vse preveriti. Toda le zakaj gre vse tako počasi v našem primeru - ko pa drugod svetnike proglasijo že po desetih, dvajsetih letih ali celo prej.

Hudo me moti tudi vprašanje koprške škofije. Mar Vatikan še vedno čaka, da bo Italija prigrabila nazaj Istro in Goriško. Če bi se to zgodilo, bi imeli takoj italijanskega škofa v Kopru. Če bi imel Vatikan prave in dobre namene, bi to vprašanje že davno rešil. Zakaj pa je rešil vprašanje poljskih škofov na ozemlju nekdanje Vzhodne Nemčije, zakaj pa tam ni čakal na mednarodno konferenco?

Zakaj se slovenski škofje vendar ne zganejo in zakaj javno pred svetom ne postavijo zahteve, da se to uredi. Če pismene prošnje in osebne intervencije v Vatikanu nič ne zaležejo, potem je treba pač izbrati druga sredstva in se sklicevati na javno mnenje in narodnostne meje. Slovenci smo vse preponižni, zato tudi z nami povsod temu primerno tako postopajo.

JIP v Avstraliji.

Uredniku Klica Triglava.

Berem v ljubljanskem DELU, da občutno primanjkuje odvetnikov. Rekel bi, da je vzrok v tem, ker občutno primanjkuje tudi Pravice.

A.R.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: **76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX** Tel. **01-363 5097**

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga **SLOVENSKA PRAVDA**, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.80	Francija:	20.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	70.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Ostale evropske dežele: 1.5 funt sterlinga v odgovarjajoči valuti.

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa: Naročnina plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave.

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan